

DÅBENS STATUS

Udfordringer og behov i arbejdet med dåbens teologi og liturgi

Samtaler med præster og menighedsrådsmedlemmer i Helsingør Stift

RAPPORT VED NETE HELENE ENGGARD
AFDELING FOR SYSTEMATISK TEOLOGI
DET TEOLOGISKE FAKULTET, KU
OKTOBER 2021

Indholdsfortegnelse

DÅBENS STATUS.....	3
Indledning	3
Undersøgelsens teori, metode og forløb	4
Udfordring med covid 19 og undersøgelsens startskud.....	5
Deltagere i gruppesamtaler og samtaleaften.....	5
Læsevejledning	6
Dåbssamtalen	7
Tro mod traditionen.....	7
Dåbens teologi	8
Balancen mellem det erfaringsnære og det teologiske	9
Bliver eller er man Guds barn?.....	10
Dåbens eksklusivitet.....	11
Dåb og synd	11
Dåb som gave og opgave	12
Dåb i højmessen liturgisk set.....	13
Dåbsgudstjenesten	14
Dåbsgudstjenestens liturgi.....	14
Lørdagsmenighed.....	15
Holdninger til inddragende og symbolske tiltag ved dåb	15
Dåbstallet	15
Dåbens teologi og den folkekirkelige liturgidebat.....	16
Kommentarer til den liturgiske drøftelse	16
Dåb nu og i fremtiden: Opsamling og videre perspektiver	17
Dåb, tradition og tro i kirke- og religionssociologi.....	17
Udfordringer og overvejelser vedr. dåb og dåbssamtale	19
Nye accentueringer af dåbens forhold til skabelse, forsoning og genløsning.....	19
Overvejelser og udfordringer i forhold til dåb som gave og opgave	20
Dåben lørdag eller søndag	20
Dåbens teologi og folkekirkens liturgidebat: Spørgsmål til overvejelse	21
Synet på forholdet mellem sprog og ritual	22
Dåbens trinitariske forankring?.....	22
Tradition, motivation for dåb og den brede kommunikation om dåb.....	23

Medlemskab og videreførelse af dåb ifølge FUVs befolkningsundersøgelse	23
Kirkelig kommunikation og behov for et nyt sprog?	25
Litteratur	26
BILAG Inddragende og symbolske tiltag ved dåb	
'Forberedelse' af gudstjenesten	
Afvikling af gudstjenesten (både søndag og lørdag)	
Andre eksempler på inddragelse	
Dåbsklud .	
Dåbslys	
Dåbstræ	
Dåbsbibel	
Eksempler på bønner i brug	

DÅBENS STATUS

Udfordringer og behov i arbejdet med dåbens teologi og liturgi

Samtaler med præster og menighedsrådsmedlemmer i Helsingør Stift

Indledning

I efteråret 2020 besluttede Helsingør Stiftsråd at iværksætte en undersøgelse af udfordringer og behov i arbejdet med dåb i dag. Undersøgelsen blev gennemført over en fire måneders periode i forår/sommer 2021. Den har haft til formål i samtale med præster og menighedsrådsmedlemmer i stiftet at belyse, hvordan de mennesker, der dagligt arbejder med formidlingen af dåbens indhold og betydning, forholder sig til dåb teologisk og liturgisk.

Dåben har igennem en årrække været genstand for debat i den danske folkekirke. Debatten har fortrinsvist handlet om de støt faldende dåbstal og småbørnsforældres motivation for at til- eller fravælge dåb. Den aktuelle liturgiske drøftelse i folkekirken har betydet, at også dåbens teologi er sat på den folkekirkelige dagsorden. De seneste par år har den danske folkekirke diskuteret dåbsritualets form nu og i fremtiden: Hvad er det væsentlige i dåben, og hvordan formidles dåbens indhold, så det giver mening i dag? Skal der ændres i det, vi siger og gør i dåben – og hvis ja, på hvilket grundlag?

Man ved fra undersøgelsen af liturgisk praksis i Helsingør Stift, der blev iværksat af Stiftsrådet i 2015 (*Højmesse og dåb* 2016), at det store flertal af præster i stiftet ikke har markante ændringer i dåbsritualet. Alligevel angav 40% af præsterne i stiftsundersøgelsen, at de ønsker større mulighed for variation ved dåb. Indholdet og omfanget af dette ønske fremgik ikke af 2016 undersøgelsen, ligesom det ikke fremgik, hvad ønsket var begrundet i: sproglige, liturgiske eller teologiske problemstillinger?

Nyudgivne materialer med eksempler på dåbssamtaler, dåbstaler, nye dåbssalmer, dåbsbønner og forslag til nyt dåbsritual antyder på linje med den verserende folkekirkelige debat, at der er meget forskellige syn på dåbens aktuelle udfordringer og på mulige veje i det videre arbejde med dåbsteologi og -liturgi.¹ Disse spænder lige fra behovet for større eller mindre sproglige og liturgiske ændringer til mere gennemgribende teologiske nyfortolkninger, der har at gøre med forståelsen af gudsbegreb, menneskesyn, synds- og sakramenteteologi.

Derfor valgte Helsingør Stift at gennemføre undersøgelsen *Dåbens status*. Undersøgelsens sigte har været at indkredse de udfordringer og behov, som præster og menighedsrådsmedlemmer ser i formidlingen af og kommunikationen om dåb samt afsøge fortolkningsbredden i præsternes dåbsforkyndelse, herunder eventuelle forandringer i dåbsteologien, og dens sammenhæng med dåbens nuværende ritual og liturgi.

Dåbens status er finansieret af stiftsrådet i Helsingør Stift og gennemført i samarbejde med Afdeling for Systematisk Teologi v/Det Teologiske Fakultet, KU. Undersøgelsen lægger sig således i forlængelse af tidligere indsats i Helsingør Stift. Den henvender sig til præster, menighedsrådsmedlemmer og andre kirkelige aktører i Helsingør Stift for at sikre, at viden om og erfaringer med dåb og dåbsformidling gøres tilgængelige i stiftet samt styrke stiftets videre arbejde med dåb. Men undersøgelsen har også relevans for den brede folkekirkelige

¹ Se fx *Dåben klæder dig* 2018, *Dåbstaler til trinitatis* 2018, *Drop-in-dåb* 2019.

samtale om dåbens status mellem folk og kirke, ligesom den peger på væsentlige sproglige, teologiske og liturgiske problemstillinger i folkekirkens verserende liturgiske drøftelse.

Undersøgelsens teori, metode og forløb

Undersøgelsen baserer sig teoretisk og metodisk på nyere forskningsvinkler, teoridannelser og metoder inden for den praktiske teologi. Den har karakter af en kvalitativ undersøgelse og henter bl.a. sin inspiration fra aktionsforskning og fokusgruppesamtalen.²

Der er i undersøgelsesperioden blevet afholdt otte gruppesamtaler med præster og en samtaleaften med menighedsrådsmedlemmer i stiftet á to en halv times varighed. Gruppesamtalerne blev faciliteret af projektets undersøger og tog afsæt i de erfaringer med og overvejelser over dåb, som præster og menighedsrådsmedlemmer gør sig. Samtalerne har haft form af en fælles refleksion over dåbens indhold og betydning, herunder forholdet mellem teologi og liturgi, samt mulige fokuspunkter i det fremtidige arbejde med dåb.

Der blev op til hver samtale sendt tre til fire spørgsmål til deltagerne på mail som inspiration til samtalerne. Præsterne blev opfordret til at medbringe eksempler på, hvordan de arbejder med dåb (bønner, dåbstale, dåbsklude m.m.) og menighedsrådsmedlemmerne til at tage afsæt i lokale initiativer, erfaringer el.lign.

Samtalerne foregik på den måde, at deltagerne i løbet af den første ca. halvanden time fik ordet på skift og derefter havde lejlighed til at stille hinanden spørgsmål og drøfte de pointer og positioner, der kom frem i samtalen, med hinanden. Den sidste time samlede projektets undersøger – alt afhængigt af den retning samtalerne tog – samtalens hovedpunkter op sammen med deltagerne og stillede uddybende og nuancerende spørgsmål.

Hver samtale blev efter aftale med deltagerne optaget for i anonymiseret form at kunne indgå i det endelige rapportarbejde. Det skal i den forbindelse nævnes, at et aspekt ved gruppesamtalen er, at deltagerne låner "ord og inspiration af hinanden", idet de udfordrer og kvalificerer egne og hinandens pointer (Iversen 2018, 53). Når der i det følgende – særligt i forbindelse med drøftelsen af, hvorvidt man er eller bliver Guds barn i dåben – bliver refereret fra samtalerne, er der således tale om dialogiske øjebliksbilleder. Ingen af deltagerne ville formentlig holde en prædiken eller udgive en kronik med samme ordvalg og argumentation. Det er dog samtalerne ufiltrerede form og den teologiske drøftelse mellem præsterne, der evner at pege på eventuelle uklarheder og uafklarede spørgsmål, som også er relevante for den folkekirkelige drøftelse af dåbens teologi og ritual nu og i fremtiden.

Dåbens status er en praktisk teologisk undersøgelse, og undersøgelsesdesignet er tænkt sammen med efter- og videreuddannelsesdimensionen i stiftet, hvorfor undersøgelsen indbefatter to temadage v/ Det Teologiske Fakultet, KU, målrettet præsterne i Helsingør Stift. Undersøgelsen tilstræber således at bringe det praktisk kirkelige felt i dialog med nyere systematisk-teologiske forskningsindsigter for at understøtte og kritisk drøfte mulige fortolkninger af dåbens teologi i dag.

² Se Enggaard 2015, 2016 i (red.) Enggaard & Nøjgaard *Tradition og fornyelse* 2019, Iversen *Ny Praktisk Teologi* 2018, Fahlgrén & Idestrom (red.) *Ecclesiology in the Trenches* og Kappelgaard *Kirke i bevægelse. At understøtte lokal udvikling af kontekstuelle kirkelige praksisser* 2021.

Udfordring med covid 19 og undersøgelsens startskud

Undersøgelsen blev som så meget andet i 2021 påvirket af Covid-19 nedlukning og restriktioner. Gruppesamtalerne, der egentlig skulle have fundet sted i februar-marts, måtte gennemføres i løbet af maj-juni, ligesom den ene temadag blev afviklet som et online seminar d. 3. marts 2021 for at løbe undersøgelsen i gang. Emnet for online seminaret, der tog afsæt i erfaringer fra Covid-19 krisen, var "Dåb nu og i fremtiden" i lyset af kirkesociologiske, kommunikativt-sproglige samt teologiske og liturgiske vinkler. Seminaret havde – på sit højeste – deltagelse af 125 præster og menighedsrådsmedlemmer i stiftet.³

En del af temadagens sigte var at indhente eksempler på liturgier, bønner og kollekter, dåbstale m.m., der er i brug både søndag og lørdag. Ejendommeligt nok gav dette intet resultat, mens omvendt flere præster til gruppesamtalerne havde taget både bønner, dåbstaler, faddertaler, liturgier, men også dåbsklude, dåbslys og dåbsæbler med som eksempler på deres arbejde med dåb.

Deltagere i gruppesamtaler og samtaleaften

Deltagerne i samtalegrupperne blev fundet i samarbejde med provsterne i stiftet, der enten pegede på oplagte deltagere eller videreformidlede projektet, så interesserede kunne tilmelde sig gruppesamtalerne. Det har fra undersøgelsens start været væsentligt, at teologisk bredde og nuancering blev repræsenteret, og at de involverede havde en vis embedsalder.

25 præster deltog i stiftets undersøgelse, og de otte gruppesamtaler havde i gennemsnit mellem tre og fire deltagere; den mindste gruppe var på to personer. Seks menighedsrådsmedlemmer var med til samtaleaften om dåb. 12 af stiftets 13 provstier er repræsenteret i undersøgelsen med mellem en til tre præster; det var ikke muligt at finde en dato og et mødested, så det sidste provsti kom med. Seks sogne er repræsenteret med et medlem af menighedsrådet.⁴ Undersøgelsen har tilstræbt at sætte deltagerne sammen på tværs af sogne- og provstigrænser, men har også måtte orientere sig i forhold til mulige mødesteder og geografiske afstande i stiftet, fx var det et kriterium, at deltagerne max skulle bruge en halv time på transport. Stiftets provster har beredvilligt stillet lokale (og personale) til rådighed, når det var muligt i forhold til kirkens øvrige arrangementer.

Rapporten gengiver de overordnede linjer i gruppesamtalerne for at indkredse de teologiske og liturgiske problemstillinger, der viste sig og blev diskuteret undervejs. Kontekstuelle faktorer som sognestørrelse og -type, embedsalder m.m. optræder ikke i rapporten. Det skyldes hensynet til materialets anonymiseringsgrad, men også ønsket om fremadrettet at bidrage til den teologiske samtale mellem praksis- og universitetsteologi, herunder drøftelsen af, hvordan en nutidssvarende dåbsteologi (og -liturgi) kan tage sig ud.

De præster og menighedsmedlemmer, der har deltaget i undersøgelsen, kommer fra eller har erfaring fra forskellige sognetyper i stiftet, mindre landsogne, forstæder samt større og mindre byer, ligesom den bredde,

³ Online seminaret, *Dåb nu og i fremtiden*, satte fokus på "Dåben under forandring. Et kirkesociologisk blik på dåb i dag" v/ Karen Marie Søe Leth Nissen, FUV, "Dåb på nudansk? Om forståelighed og formidling" v/ Malene Bjerre, kommunikationskonsulent, Helsingør Stift, og konsulent på Bibelen 2020 samt "The new normal? Dåbsgudstjenesten mellem højmesse og lørdagsdåb. En teologisk og liturgisk overvejelse over udfordringer og behov" v/ Ulla Morre Bidstrup, Uddannelsesleder ved FUV og afdelingsleder i FUV København. Seminaret kan ses på følgende link: <https://teol.ku.dk/nyheder/nyheder-2021/hvad-handler-daaben-om-i-dag-ny-undersogelse-skal-kaste-lys-over-daabens-status/videoer-fra-foerste-temadag-om-daabens-status/>

⁴ En planlagt samtaleaften gik desværre i vasken pga. problemer med tilmelding og koordinering; det resulterede i den uheldige situation, at to menighedsrådsmedlemmer mødte op til en tom sognegård.

der karakteriserer det kirkelige landskab, er repræsenteret blandt deltagerne (undtagen karismatiske og indre missionske retninger). Det skal nævnes, at de præster, der har deltaget i undersøgelsen, er karakteriseret ved en relativ høj embedsalder. De har således en høj grad af liturgisk 'Gefühl', ligesom de er kendetegnet ved et højt teologisk niveau.

De mange deltagere i stiftets undersøgelse har været engagerede, motiverede og positive (også når det gjaldt transport mellem større afstande i stiftet). At dømme ud fra reaktionerne fra præster og menighedsrådsmedlemmer er gruppesamtalen på tværs af sogne- og provstigrænsen en metode, der kan arbejdes videre med. Flertallet har fundet det givende og inspirerende at høre om andres praksis og erfaringer samt diskutere egne positioner og overvejelser – og ikke mindst bidrage til synergien mellem universitetsteologi og kirke.

Tusind tak til de mange præster og menighedsrådsmedlemmer, der tog sig tid til at deltage i undersøgelsen af udfordringer og behov i arbejdet med dåb i dag!

Læsevejledning

I det følgende bliver linjer og tendenser fra de otte samtalegrupper med præsterne og samtaleaftenen med menighedsrådsmedlemmer i Helsingør Stift præsenteret for at indkredse relevante sproglige, teologiske og liturgiske overvejelser over dåb i dag.

Indledningsvist gengives præsternes erfaringer fra dåbssamtalen med fokus på de begrundelser for dåb, de møder, og den sammenhæng mellem tradition og tro, der ud fra gruppesamtalerne tegner sig. Derpå præsenteres de motiver eller den kerne, der i grove træk kendetegner præsternes formidling af dåbens indhold, herunder det syn på forholdet mellem ritual og sprog, som går igen i samtalerne.

Teksten opholder sig med en vis længde ved præsternes overvejelser over, hvad det vil sige at være eller blive Guds barn i dåben, herunder også de drøftelser af dåbens eksklusivitet, forholdet mellem dåb og synd samt dåb som gave og opgave, der udkrystalliserede sig i de otte gruppesamtaler. Det dåbsteologiske afsnit bliver rundet af med en skitse af de liturgiske variationer, der at dømme ud fra gruppesamtalerne, er i brug i stiftet.

Derpå bliver præsternes overvejelser over og syn på dåb uden for højmesse præsenteret sammen med den sporadiske viden om dåbsgudstjenestens liturgi, det har været muligt at afkode ud fra samtalerne sideløbende med synet på inddragende og symbolske tiltag ved dåb.

Materialet om dåb sluttet af med de konkrete forslag til dåbsritual og -liturgi, som præsterne formulerede i tilknytning til den aktuelle folkekirkelige liturgidebat.

Hvor det er relevant bliver linjerne fra gruppesamtalerne suppleret med pointer og indspil fra menighedsrådsmedlemmerne, ligesom de udfordringer og behov til dåb, der kom frem i samtalerne med præster og menighedsrådsmedlemmer, løbende bliver føjet ind i de enkelte kapitler med henblik på den afsluttende opsamling og diskussion.

Undersøgelsen er afslutningsvist suppleret med et opsamlende og diskuterende afsnit, der bringer resultaterne af stiftets undersøgelse i dialog med hidtidig viden om dåb fra fortrinsvis kirke- og religionssociologi. Her bliver desuden de accentueringer af dåbens sammenhæng med første og tredje trosartikel, der har vist sig af undersøgelsen, diskuteret og relateret til den folkekirkelige liturgidebat. Endelig overvejes undersøgelsens bidrag til den brede kommunikation om dåb i dag. Det opsamlende afsnit er suppleret med forslag til mulige fokusområder for det videre arbejde med dåb i Helsingør Stift,

Dåbssamtalen

De præster, der har deltaget i gruppesamtalerne, har ikke overraskende forskellige tilgange til dåbssamtalen med forældrene, men de er enige om, at ingen dåbssamtale er ens, og at det vigtigste i dåbssamtalen er det gode møde eller den gode relation.

Nogen lægger i samtalen vægten på at udlægge dåbsritualet og holder sig fortrinsvist til det, andre inddrager kirkerum og arkitektur (døbefont, altertavle m.m.) og andre igen fokuserer på at spørge ind til forældrenes situation, fødslen el.lign.

Der er forskel på – og varierende erfaringer med – hvorvidt dåbssamtalen bliver afholdt i præsteværelset, kirkerummet eller foregår hjemme hos forældrene, ligesom det er forskelligt, om der er et eller flere forældrepar med til dåbssamtalen. De fleste lægger vægt på at finde et tidspunkt, hvor begge forældre kan deltage. Nogen overvejer, hvordan man kan involvere faddere og/eller gudforældre i dåbssamtalen ("det er oftest dem, der står med de største spørgsmål").

Enkelte steder bruger man ud over ritualet også dåbsmaterialer (dåbsbibel, dåbsfolder), og nogen har gode erfaringer med *Kort om Gud* som afsæt for samtalen med forældrene. *Kort om Gud* er egentlig udviklet med henblik på konfirmandundervisningen, men fungerer ifølge præsterne godt i dåbssamtale og som inspiration til dåbstalen.

Præsterne møder hos forældrene flere af de begrundelser for dåb, der er skitseret i tidligere kirke- og religionssociologiske undersøgelser: dåb som familiekonstituerende begivenhed, navngivningsfest for barnet, dåb som magisk handling ("protective spell"), ligesom nogen genkender den såkaldte forhandling i hjemmene som baggrund for valg af dåb. Det væsentligste argument for dåb er dog ifølge gruppesamtalerne tradition.

Tro mod traditionen

Tradition som forældrenes begrundelse for dåb er ofte kombineret med: "vi er ikke så troende eller kommer ikke så meget i kirken". Tradition dækker ifølge præsterne over noget, som forældrene har "svært ved at formulere". Mange vil gerne have dåben som et "forankringspunkt" for deres barn, også som andet end "bare en tradition, man har overtaget". De tanker, forældrene har gjort sig, handler bl.a. "om tryghed, lægge barnet i Guds hænder, gøre det bedste for barnet" eller "give det en velsignelse".

Mange bruger at åbne og udfolde tradition som noget, "man har med sig i ryggen", men også det at "give [noget] videre" (jf. traditio), fx "noget, som vi selv er blevet givet, og gerne vil give videre". Oftest er der i samtalen med forældrene tale om det aktive "det, der er værd at give videre" eller "det, de tillægger værdi" (fx "en stafet, man giver videre"). På den måde danner tradition afsæt for at spore sig ind på, hvilke overvejelser og ønsker eller håb forældrene har i forbindelse med dåb af barnet.

Flere nævner, at det "handler om at få en krog ind", "finde noget man kan knytte an ved" eller "finde nerven" i deres overvejelser. Det handler tit om glæde og taknemmelighed, men også om utryghed, sårbarhed eller angst kombineret med forestillingen om en slags 'aflastning'. Præsterne fortæller, at der ligger "rigtig meget under overfladen", uforløst, sprogløst; bag "det, de [dåbsforældrene] kalder tradition, ligger der en masse andet, som man som fagperson" kan hjælpe med at formulere. Dåbssamtale og ritual kan bidrage til at sætte ord på det, "dagligsproget ikke kan rumme" og hjælpe det med en teologisk (be)tydning.

Når forældrene tyr til traditionsargumentet, hænger det tilsyneladende også sammen med en opfattelse af, at tro – kristendom og kirke – handler om at kunne sige ja til "hele pakken", fx man skal "tro på hele biblen", stå inde for trosbekendelsens "fulde ordlyd", komme regelmæssigt i kirken el.lign. Nogen præster bemærker, at forældrenes religiøse refleksion er stoppet i 1.-2. classes alderen, og at deres viden om kristendom er meget

begrænset ("der holdt man op med at tale om det", jf. den "gamle mand på en sky", "den strenge dommer" el.lign.).

Der er i dåbssamtalerne forskellige tilgange til tro, som det, man ikke kan eller skal præstere. Flere præster fremhæver det kollektive og fælles (jf. tradition), fx man kan stå "på skuldrene af alle de andre, før, efter og nu"; det er den "fælles tro, der bærer og tager barnet ind i fællesskabet" (uanset om det er familie eller kirke), eller tro handler om "at blive båret" bl.a. med afsæt i de skridt, barnet endnu ikke kan gå. Tro kan også rumme de "håb og ønsker, forældrene bærer barnet til dåb" på. Som en bemærker, er det svært for forældrene at tale om tro, men "den er der, man skal bare kradse lidt i overfladen".

Nogen knytter i dåbssamtalen an ved brugen af fælles trosbekendelse og forkortet tilspørgsel, der benyttes visse steder, som det liturgiske udtryk for, at "man ikke selv skal stå inde for det hele, menigheden beder med", hvormed liturgien altså både bliver en aflastning og et udtryk for det fællesskab, der bærer med.

Flere lægger omvendt vægt på, at hver dåb gennemføres 'efter bogen' med fuld tilspørgsel til de enkelte børn: Det skyldes først og fremmest dåbsteologi og ritual, men også den erfaring, at ritualet – inkl. dets "formler" og "store ord", "højtideligheden" – betyder noget for forældrene og er del af den tradition, de er kommet for.

Tro kan desuden i dåbssamtalerne blive udlagt som "troskab" over for en tradition, hvormed tradition og tro – eller tro mod traditionen – også kan rumme lejligheds- eller kulturkristne som 'tilstrækkeligt troende'. Nogen præster fortæller, at de i dåbssamtalen kan få en stedfortrædende funktion i den forstand, at præsten "tror det", og tør sige det, hvormed præsten altså bliver repræsentant for tradition, ritual og tro.

Mange af præsterne (også blandt de, der tidligere følte en "vis opgiveness" over for traditionsbegrundelsen) giver udtryk for, at tradition kan danne afsæt for "fine dåbssamtaler", "traditionsargumentet gør det [dåbssamtalen] fyldigere, det er ikke lige gyldigt" for dem.

Hos nogen sporer man dog også en bekymring: "før i tiden" var det "bare at trykke på de knapper, der gav dem til italesatte begrundelse for dåb"; i dag ikke helt så simpelt (det er "mere spinkelt"), og det er et åbent spørgsmål, om "det bliver siddende i forældrene" på sigt.

- En gruppe overvejer, om "vi som præster skal tage på os at formulere, hvad det er for en tradition, de taler om. Vi er bedre til at komme med et bud på tradition".

Dåbens teologi

Det eksisterende dåbsritual, dets ord, billeder og symboler går tydeligt igen i dåbssamtalerne, hvor de gennemgående motiver er gave, modtagelse, håb, løfte, fællesskab og syndernes forladelse.

De enkelte motiver bliver udfoldet forskelligt og præsterne tillægger dem forskellig vægt; nogen fremhæver fx løftet, andre håbet osv. Hvor meget og hvordan ritualets symbolske elementer (vandet, korset, korstegnelsen m.m.) bliver udlagt og inddraget i dåbssamtalen, varierer også.

Den kerne, der i meget generaliseret form synes at være kendetegnende for dåbssamtalerne, er: Dåben som en (ny) relationskabelse, en "kærlighedsgave" eller "kærlighedserklæring" (fx "altid allerede elsket"), og et "evighedshåb", som man kan leve sit liv ud fra (jf. lovprisning og Matthæus 28).

Mange udlægger kors/korstegnelse som kristendommens tegn, det usynlige mærke, som man kan blive fortalt, at man er mærket med. Alle fremhæver lovprisningens sammenhæng med begravelsen og den eskatologiske ramme om dåbslivet

Balancen mellem det erfaringsnære og det teologiske

Det er ifølge flere af præsterne ikke svært at sige noget "livsnært" om dåben i samtalen med forældrene; det handler om at åbne dåben i – som en formulerer det – balancen mellem "det erfaringsnære, som forældrene kan genkende, og det teologiske" samt at undgå (teologiske) begreber, som forældrene ikke forstår.

Dåbsforældrene kan umiddelbart relatere sig til det præstationsløse, "et rum, hvor man kun skal tage imod", som et modstykke til alt det andet, barnet (og de) møder igennem livet. De genkender også billedet af den himmelske (trygge) forælder: I dåben får barnet en far i himlen, som det altid kan vende sig til, jf. takkebønnens "hvori du gør os til dine børn", men også med reference til Jesu dåb i Jordanfloden "Du er mit barn, det elskede..." som billedet på dåbens kærlighedserklæring.

Forældrene genkender den betingelsesløse kærlighed: Forældrens kærlighed til barnet (Faderen/Sønnen) og (kristologisk) dåbens løfte om fælles- eller følgeskab med Kristus nu og i al evighed: "Jeg er med Jer alle dage". Det betyder noget for forældrene med visheden om, at der uanset, hvad der måtte overgå dem eller barnet, er en, der er med det i liv og død. Dåbens "evighedshåb", det "levende håb", bliver bl.a. udlagt som en kærlighed og et håb, der contra den menneskelige erfaring – og fra en anden kilde end mennesket selv – rækker ud over adskillelse og død (fx korset som det "livstræ, barnet indpodes på"). Uanset hvordan og hvor meget, barnet "falder" i livet – fx "fejler" eller "kommer til kort" – falder det "aldrig ud af Guds hånd".

Barn, jf. Markusteksten eller 'tillidsevangeliet', går tilsyneladende igen som det rene billede på modtagelse og tillid (sfuldhed). Barnet er billedet på det kristne forhold til Gud og omverdenen: tillid og kærlighed – også i den forstand, at barnets spontane forhold til forældren/Faderen eller nærhed og intimitet er en del af dåbens gave.

Gaven er også livshåb, livskilde og en livsramme at udfolde sit liv under og i, men også motiver som åndsikklædning eller at blive oplyst af Guds ånd knyttes til dåben. Dåben bliver desuden udlagt som en taknemmelighedsytring eller taknemmelighedsfest, der også knytter an ved første trosartikel, fx (med Lissners ord) "det under, du har lagt i vores hænder" eller barn som et billede på ubetinget værdi, en selvstændig og uerstattelig person. Dåb som indgang til det kristne fællesskab udlægges tilsyneladende lidt forskelligt bl.a. afhængigt af, om dåben finder sted søndag eller lørdag (se nedenfor om dåb søndag/lørdag og inddragende tiltag).

Flere af præsterne peger desuden på, at der er "meget tyngde, dybde og alvor" i ritualet (død, smerte, kors), der kan løftes frem i dåbssamtalen og knytte an ved den modsætningsfyldthed i livet, som også forældrene kender som spørgsmål om liv/død, lys/mørke, også i relationel forstand: Fx alle har "grundlæggende erfaringer af at fejle og ødelægge relationer", eller alle har erfaring med at blive dømt og "vil helst dømmes af kærligheden selv, også selvom det ikke er kønt".

- Enkelte efterlyser inspiration til dåbssamtalen. Det kan være vanskeligt at få teologiske begreber som genfødsel, arvesynd, men også forsagelse (den "lutherske teologi") foldet ud, fordi dåbsforældrene har et helt andet udgangspunkt.
- Flere er enige om, at det "fortsat [er] en udfordring" at få menighed og dåbsfølger til at fungere sammen og få foldet dåben ud om søndagen uden at overbelaste menigheden.

Præsterne synes desuden at være enige om, at det ikke er alt ved dåben, der kan eller skal italesættes i dåbssamtalen; dåben er også et "mysterium", der ikke kan forklares: "Man skal ikke forklare alt, men understøtte det ved at vise dåbens indhold". Ritualet gør med andre ord også noget, som et "rituelt drama" eller en "genopførelse af vores tro" på synd og nåde, frelse og fortabelse: Ritualet "sætter os i forbindelse med noget uden for os selv, noget større".

En af samtalegrupperne kommer mere eksplicit ind på forholdet mellem ritualets "poetisk-mystiske sprog" og spørgsmålet om forståelighed. På den ene side er der en bekymring for, hvorvidt flere ord i ritualet er så langt væk fra folk, at det poetiske kan forsvinde, men på den anden en større bekymring for, at "den poetiske åre" ryger i forhoppelsen på at forstå; "man skal ikke underkende poesien" og tyngden i ritualet.

Flere fortæller, at de bruger dåbssamtalen til at opholde sig ved takkebønnen og udfolde, hvad det vil sige, når der her er tale om at blive Guds børn i dåben.

Bliver eller er man Guds barn?

Takkebønnen og mere specifikt spørgsmålet om, hvorvidt man er eller bliver Guds barn i dåben, er et af de temaer, som præsterne drøfter indgående med hinanden i gruppesamtalerne.

En lille gruppe finder ikke sætningen "hvori du gør os til dine børn" (og den bagvedliggende teologi) problematisk, men udlægger den med afsæt i henholdsvis skabelse og kristologi.

Alle er "fra skabelsen i Guds kærlighed". I dåben går man fra at være Guds skabning til at blive Guds barn i og med fællesskabet med Kristus: Man bliver "døbt ind i en ny – personlig – relation til Gud" og kan nu kalde Gud far. I dåben skænkes Helligånden og evnen til at tro.

Dåben er relationen, hvor vi "kan få glæde af at være Guds skabninger", eller" dåben er synliggørelsen af det gudskabte liv".

Der er en relativt stor gruppe blandt præsterne, der mener at, ethvert menneske er Guds barn uanset dåb, fordi ethvert menneske "er skabt i Guds billede", eller det giver ingen mening "at tale om Gud som skaber", hvis barnet ikke allerede er Guds som skabt: I dåben "bekræfter Gud", at man er Guds barn, fx "det bliver sagt højt", man "får sat ord på", man "får det fortalt og bliver bevidst om det". Det, der sker i dåben, er en slags skelsættende vished om altid allerede at være elsket/Guds barn: "Det gør en verden til forskel, at det bliver sagt højt", man bliver ikke til noget andet, men "ens livsbane gør".

Nogen ser det ikke som en modsætning til det autoriserede rituals ordlyd – måske snarere en åbning? – at tilsigelsen i dåben bekræfter, hvad mennesket var fra "skabelsen" (men også "fødslen", "undfangelsen"), andre bliver først opmærksomme på et eventuelt modsætningsforhold i samtalen med de andre præster; de har ikke set det som et problem.

En håndfuld repræsenterer en slags mellemlig position, hvor man i "en eller anden forstand bliver" Guds barn i dåben, uden at "man kan sige, hvad barnet var før", men dåbens forskel ligger i den måde, man "er menneske på" (i betydningen livet i/efter dåben).

Når der bliver lagt afstand til formuleringen "hvori du gør os til dine børn" handler det først og fremmest om, at:

1) takkebønnen i sin nuværende form opfattes som en eksklusion af udøbte. Hvis dåben er ekskluderende "er dåbsritualet i strid med kristendommen", herunder også en kritik af Bekendelsesskrifternes begrundelse for dåb i CA 9, der forbindes med 'frelses- og fortabelsesautomatik'

2) Det influerer på gudslæren og Gud som skaber, hvis man først bliver Guds børn i dåben: "Hvad er barnet så før – Djævlens barn"? Nogen er i den forbindelse kritiske over for en slags 'forvandlingssakramentalitet' (fx "det er det samme barn, forældrene kommer hjem med"; "dåben er ikke en forvandling").

Ganske få har en mere kristologisk paulinsk inspireret tilgang til dåben eller en tilgang, der måske nærmer sig en forståelse af Kristus som ursakramente: Man kan lægge så meget vægt på engangsbegivenheden i dåben,

at man "glemmer korset" (eller gør dåben til korset?). I og med Kristi død og opstandelse er alle mennesker Guds børn; dåben peger tilbage på korsets frelse og peger samtidig frem.

Dåbens eksklusivitet

Spørgsmålet om, hvornår og hvordan man bliver Guds børn, fører som nævnt til en del samtale, der fortrinsvist drejer sig om dåbens 'eksklusivitet':

- Siger man nødvendigvis noget om udøbte, fordi man siger noget om de døbte ("hvori du gør os til dine børn")?
- Er der trøst i allerede at være barn af en, man ikke kender?
- Er alle – også mennesker af anden religiøsitet – Guds børn?
- Får alle uanset dåb evigt liv?

Flertallet af præsterne er enige om, at diskussionen af takkebønnen er intern teologisk, det er en "specialistopgave", som de ikke møder i praksis. Men nogen – særligt de præster, der har erfaring med begravelse/velsignelse af udøbte børn og voksne og/eller har virket som hospitalspræster – ser takkebønnen som en udfordring i forhold til forældre og pårørende. Fx: det er "svært at italesætte, hvad mennesket var før". Forældrene hører det ekskluderende, derfor er det vigtigt at få formuleret, at "Gud også tager sig af de andre børn".

Uanset hvilken position, man repræsenterer, vender alle sig mod en frelsesautomatik (se nedenfor om dåb som gave/opgave), ligesom de fleste mener, at tilsigelsen også kan lyde andre steder end i dåben.

- Spørgsmålet er, som en gruppe bemærker, om det er "en strid om ord mere end om indhold": Præsterne er enige om, at "Gud har omsorg for det skabte udøbte barn".

Undervejs i gruppesamtalerne overvejer flere, om dåben alligevel er blevet for skabelsteologisk ("kærlighed og grønne bøgeskove"), eller understreger, at 1) det skabelsteologiske motiv ikke må overskygge kristologien, så "udvandes" dåben, ligesom man drøfter 2) om det er en angst for at tale om synd, der fører til, at barnet er Guds barn fra "skabelsen", "undfangelsen", "fødslen".

Dåb og synd

Enkelte mener ikke, at barnet kan have syndet endnu, og andre betoner menneskets gudbilledlighed, men det er tilsyneladende ikke syndsteologien, der er anstødsstenen for flertallet, fx: "dåben er en befrielse fra 'synd, død og djævel', men de har stadig fat i mennesket". Eller "vi er skabt som Guds børn", hverken gode eller onde, "men ikke syndefri". Det er derfor, mennesket "i dåben og livet igennem" får at vide, at det er tilgivet.

Flere i grupperne er mildt sagt kritiske over for den augustinske arvesyndslære og CA 9's kategoriske "dåben er nødvendig til frelse", men de syndsteologiske overvejelser forekommer at have mere at gøre med behovet for en nutidssvarende – mindre "middelalderlig" og moralsk – syndsteologi (skyld, skam, straf, fortabelse m.m.) end med disputen om, hvorvidt man er eller bliver Guds barn i dåben.

Når præsterne med hinanden taler om, hvad synd er, bliver synd udlagt i relation til Gud, selv og næsten: Synd er "ikke at kunne tro" eller "manglende tillid til Gud (og omverdenen)". Synd er, at vi som mennesker altid vil "være os selv nærmest, det gælder også for barnet". Eller synd er, at "mennesket sætter sig selv i centrum og vil være skaber af sit eget liv", fx som en kredsen om sig selv og sit eget a la selvbebrejdelse. Synd viser sig også i relationen til de andre som det at "ødelægge relationer", at "skabe afstand og adskillelse", men også at dømmе, såre eller gøre fortræd på anden måde. "Synd er alt det, der ødelægger livet", det er både kræfter i mennesket og udefra: "synd er alt det, der gør ondt".

Den frisættelse, der sker i dåben begrundes bl.a. inkarnationsteologisk med, at "kristendommen er noget af det mest realistiske menneskeligt set, fordi den forstår mennesket, som det er". Gud har været, hvor mennesket er (ensomhed, afmagt, død) "og vil være der". "Tænk, hvis ingen fortalte, at døden ikke er det sidste, der er at sige om et menneske".

Nogen peger på, at det er svært at tale om synd og syndserfaring i en dåbssamtale, dels fordi samtalen ikke skal være et dogmatisk foredrag, dels fordi forældrene ikke kan relatere begrebet synd til barnet som et uskyldigt lille væsen. Tilsvarende har mange forældre (og andre) en næsten middelalderlig forståelse af synd og Gud som moralsk og straffende dommer ("skærsilden lever i bedste velgående" eller "de lukker af eller bliver grundangste").

Det, forældrene genkender, er "handlingssynd", "at vi kommer til at gøre ting, vi ved, er forkerte", eller "alle vores fejl og alt det, vi slår os selv oveni hovedet med, kan forældrene forstå". Folk kan forstå, "at der bliver sagt: Du er god nok, jeg elsker dig; på den måde bliver vi til rigtige mennesker, der kan håndtere ansvar, skyld og glæde".

- Som en gruppe bemærker: Pointen med den syndighed er at få den "formuleret på en måde, så nutidens mennesker kan spejle sig i den, for den eksisterer jo stadig".

Dåb som gave og opgave

Det, der sker i dåben, er som antydnet ovenfor også relateret til tredje trosartikel: Dåben som gave og opgave både for dåbsforældre og faddere, men også for den enkelte døbte:

Dåben er ifølge flere af præsterne også en opgave og en fordring om, at fx "alle – inkl verden, naturen m.m. – skal behandles som Guds skaberværk", eller det skal kunne "kendes på et menneske, at det har del i Kristus" (jf troens frugter); "du er elsket, derfor skal du også elske andre".

Dåben som opgave bliver særligt fremhævet i faddertiltalerne, hvor motiver som dåben er en gave, man skal "gå på opdagelse i og folde ud" går igen på forskellig måde. Forældre og faddere opfordres til at hjælpe barnet til dels at huske sin dåb dels at udfolde dåbens indhold i form af Fadervor, bøn, bibelske historier for børn m.m. samt vænne barnet til kirken som et trygt sted, hvor man kan føle sig hjemme.

De fleste bruger faddertiltalen fra Ritualbogen som skabelon, men lægger vægt på at oversætte "de hardcore ord" i et forsøg på at engagere de "mennesker, der slår kreds om barnet" i forpligtelsen på at bære dåben videre ("dåben er ikke en magisk handling; vi skal have nogen til at fortælle os om den").

Flere peger også på formidlingen af dåbens fremadrettede karakter som en udfordring til dåb:

- "Hvordan formidler vi, at dåben ikke er en engangshandling, men noget man lever ud af – hvordan får dåben konsekvens i resten af livet?".

Mange af præsterne fremhæver i den forbindelse – på linje med menighedsrådsmedlemmerne – forældrenes meget spinkle viden om kristendom. Både blandt præster og menighedsrådsmedlemmer efterlyser man behov for en form for voksenoplysning og mere målrettede tiltag, der kan fastholde dåbsfamilier, faddere, gudmødre m.m.

Der er som nævnt blandt præsterne et ønske om at inddrage faddere og gudforældre i dåbssamtalen, men også forslag til nye gudstjenesteformer målrettet fx gudforældre ("mig og min gudmor/-far gudstjeneste").

Dåb i højmessen liturgisk set

Samtalerne bekræfter på mange måder, hvad vi ved fra stiftets undersøgelse af liturgisk praksis fra 2016 (*Højmesse og dåb*), men de tilføjer også nye uddybende begrundelser for de liturgiske valg, der træffes ved dåb i højmessen, ligesom de vidner om, at præsterne – i vid udstrækning – er forbløffende loyale over for det autoriserede ritual:

En håndfuld af deltagerne i gruppesamtalerne bruger fælles trosbekendelse og forkortet tilspørgsel; det skyldes både praktiske årsager (fx mange dåb i én handling og ønsket om at undgå dubletter), men trosbekendelse med forkortet tilspørgsel bruges som nævnt ovenfor også af teologiske grunde som det liturgiske udtryk for den fælles tro, der bærer barnet.

Enkelte erstatter takkebønnen med Lissners forældrebøn, der (i lidt forskellige udgaver) fremføres af præst eller forældre, fordi den "taler mere direkte til forældrene" og deres "erfaring" eller virker inddragende, fx:

Herre, vor Gud, himmelske far, et under har du lagt i vore hænder og vi takker dig for den rigdom, som du har givet os i dette barn. Vi takker dig for, at du lod ham/hende blive båret gennem fødsel frem til livet og lod glæden fødes af smerten. Du har kaldet os til tro og frelse ved Jesus Kristus, derfor kommer vi nu til dig med dette barn og beder dig give ham/hende din Helligånd i dåben, så at han/hun må få del i Guds rige og kan leve i løftet om, at ingen og intet kan skille os fra din kærlighed i Jesus Kristus, vor herre. Amen⁵.

En bruger Thodbergs formulering eller korrigeret takkebøn: "Vi takker dig, himmelske far, fordi du ved din enbårne Søn har givet os den hellige dåb, hvori du kalder os, hvad vi er: dine børn .."⁶ – hvad der umiddelbart vinder genklang hos de andre i gruppen.

Et sted er et alternativt dåbsritual, der bl.a. er inspireret af praksis i folkekirkens nabolande, i brug og bliver drøftet kritisk med de andre præster.

Det er de færreste af deltagerne i gruppesamtalerne, der bruger dåbstale i højmessen, men nogen bruger forskellige former for inddragende tiltag (fortrinsvist dåbsklud og mere sporadisk dåbslys/-træ, enkelte steder læser forældrene forældrebønnen eller en anden tekst).

Få foretager mindre sproglige revisioner i ritualen (fx "her og hisset" = "dit samfund og dit kommende rige") eller ændrer enkelte ord i den afsluttende dåbskollekt ("der er ord, man ikke selv forstår"); nogen udelader den om søndagen, som Ritualbogen giver mulighed for.

Flertallet har dåb 'lige efter bogen' inkl. den fulde tilspørgsel, der både forbindes med modtagelse af troen og forståelsen af det enkelte barn som noget særligt.

Mange udelader dog spørgsmålet "Er barnet hjemmedøbt?", oftest fordi dåbsforældrene ikke kan forbinde noget med spørgsmålets teologiske begrundelse (dåben som engangsbegivenhed vs gendåb).

⁵ Her en udgave, der faktisk er en variation over forældrebønnen, jf. Lissner 2009: "Herre vor Gud, himmelske far! Vi takker dig for vores barn (disse børn), for det under, du har lagt i vore hænder, og den tillid, du har vist os. Tak for, at du lod ham (hende/dem) blive båret igennem fødslen frem til livet, og at du lod glæden fødes af smerten. Derfor beder vi dig: Tag ham (hende/dem) ind i din nærhed, bevar ham (hende/dem) i din kærlighed, og lad ham (hende/dem) ikke møde mere ondt, end han (hun/de) kan bære. Giv ham (hende/dem) din Helligånd og velsignelse i dåben, så han (hun/de) altid må høre dig til, kende din styrke og få hjælp til at leve i sandhed og kærlighed alle sine (deres) dage. Amen".

⁶ Thodberg citeret af Carl Lomholt i *Præsteforeningens Blad* 2014, II, 554; bønnen er et modsvar på Lomholts forslag: "hvori du kalder os dine børn" – det lyder, som om det kun er noget, man bliver kaldt, responderede Thodberg ifølge Lomholt, der i bladet giver bønnen videre til sine kolleger med opfordring til at tage den i brug.

Præsterne holder sig altså i store træk til det autoriserede ritual. Nogen mener fx, at den forkortede tilspørgsel kan bruges på linje med fuld tilspørgsel. Kun enkelte bruger som nævnt et alternativ til takkebønnen, "hvori du gør os til dine børn", men er ikke helt sikre på om, man har fået tilladelse; de har "hørt, at andre gør det" eller ved, at "flere i provstiet bruger den".

Dåbsgudstjenesten

Stort set alle præsterne i gruppesamtalerne har lørdagsdåb, men udbud af dåbslørdage og antal dåb pr. gang varierer fra sted til sted. Enkelte giver udtryk, at dåben egentlig hører til i højmessen, men flertallet er positive over for den særskilte dåb (herunder også den individuelle dåbsgudstjeneste, som "folk har ønsket" længe før covid). Nogen ville gerne have flere dåb uden for højmessen, andre – der tidligere har haft dåb i højmessen – har i lyset af covid-19 erfaringerne valgt at rykke den ud af søndagsgudstjenesten.

Flere af præsterne har erfaring med drop in dåb, enkelte også med tumlinge dåb.

Mange – også blandt tidligere skeptikere – fortæller, at de nyder lørdagsdåben, fordi man her kan koncentrere sig helt om dåben. Man kan "virkelig opkvalificere den [dåben] og give den fuld skrue" uden at tage hensyn til balancen mellem fast menighed og lørdagsmenighed. Den særskilte dåb giver mulighed for at lave en bedre gudstjeneste målrettet familie og følger, "der er koncentration", og man kan "tale til dem på en helt anden måde end til højmessen".

Dåbsgudstjenesten betyder også en aflastning af dåbssamtalen, der kan blive mere praktisk, mens dåbens "indhold får lov at fylde" igennem bønner, salmer og dåbstale på selve dagen. Præsterne nævner, at der her er mulighed for at hente andre tekster ind som udgangspunkt for dåbstalen, ligesom flere bruger af de nyere bønner om lørdagen – ofte som et forlæg, de selv skriver videre på og målretter gudstjenesten.

Nogen har svært ved at lave for store forskelle mellem søndag og lørdag og mener ikke, at dåben må falde for meget uden for højmessen. Andre har dåbsgudstjenester, der er meget forskellige fra højmessen, fx "ritualet er det samme" men opbygning og "måden at gå til det på, også rent teologisk", er anderledes: "Det bliver ikke en højmesse, men det bliver en gudstjeneste!".

Dåbsgudstjenestens liturgi

Det er ud fra samtalerne med præsterne svært at afkode de liturgier, der er i brug ved dåb uden for højmessen, men de allerede skitserede variationer i det autoriserede ritual gælder tilsyneladende også for dåbsgudstjenesten.

Flere bruger Lissners forældrebøn som indledende kollekt; enkelte tager afsæt i bønnen, men tilpasser den situationen:

- Fx spørger nogen i dåbssamtalen ind til, hvad forældrene gerne vil bede for og fletter det ind i den indledende bøn.
- Andre formulerer selv bønnen med afsæt i dåbssamtalen for at imødekomme forældrenes situation, der i bønnen foldes ud ved hjælp af bl.a. bibelske billeder.

Forældrebønnen kan også placeres andre steder end i gudstjenestens indledning, fx efter faddertiltale, ligesom flere præster bruger et alternativ til den afsluttende dåbskollekt fra Ritualbogen, fx Lissner eller en selvforfattet bøn.

Det er tydeligt, at dåbsgudstjenesten for mange er stedet, hvor de nyere bønner og kollekter, der er blevet udgivet gennem en årrække, fortrinsvist Lissners grønne og Gudstjenestens bønner (men også Tillægget) er i

brug, ligesom præsterne som nævnt selv forfatter bønner til dåben (nogen af de nye bønner "bliver for svulstige og banale").

Lørdagsmenighed

Flere af præsterne fortæller, at de accepterer, at dåben for forældre og deltagere i udgangspunktet er en "privat fest" eller en "familiestiftende begivenhed", men de lægger samtidig vægt på, at lørdagsdåben bliver en gudstjeneste, og at forældre og følger er dåbsmenighed:

Den positive vurdering af dåbsgudstjenesten hænger tilsyneladende sammen med en bredere forståelse af menighed, hvor også (det ofte store antal) følger bliver set som et menighedsfællesskab – eller "menighed er som ringe i vandet": Menighed er både "dem, vi er tilstede med – og dem, der er udenfor, men som vi også er forpligtede på". Til dåbsgudstjenesten er der mulighed for at "forkynde evangeliet til mennesker, der ikke har hørt det før".

Nogen fortæller i dåbens indledning, at de tilstedeværende er en menighed og opfordrer til at sige med på fadervor og trosbekendelsen (der også udleveres i kirken), eventuelt bruger præsterne forskellige fif for at involvere deltagerne (øjenkontakt, meget lav og langsom tale m.m.). Andre lægger vægt på i dåbs- og faddertiltale at fremhæve det kristne fællesskab, som man døbes ind i eller tager afsæt i det fællesskab om dåben, der også er tilstede lørdag i den forstand, at man er samlede om et "syn på tilværelsen eller et livsgrundlag", som man er fælles om at give videre. Et sted er 'strikkerne' af de efterhånden udbredte dåbsklude også med til dåbsgudstjenesten, "fordi lørdagsmenigheden også er en menighed".

Der mangler fortsat viden om de forskellige liturgier for dåbsgudstjeneste, der er i brug. Umiddelbart er det rammen om og opbygningen af gudstjenesten: bønner, tekster m.m., herunder hvor meget forældrene involveres i bønner og dåbstalen, samt tilgangen til de fælles liturgiske led, der varierer fra sted til sted. Det gør tilsyneladende også brugen af inddragende eller symbolske tiltag, hvad der formentlig hænger sammen med opfattelsen af forholdet mellem dåb og højmessens. Ingen af præsterne i gruppesamtalerne har overvejet nadver ved dåbsgudstjenesten, men de er ikke afvisende over for tanken.

Holdninger til inddragende og symbolske tiltag ved dåb

Der er forskellige holdninger til brugen af inddragende og symbolske tiltag ved dåb. Nogen afviser blankt dåbsklude, dåbslys m.m., fordi de ikke har "nogen teologisk betydning". Andre bemærker, at det er vigtigt at overveje, hvilken retning de forskellige tiltag peger i: Understøtter de dåben som en sakramental handling eller peger de fortrinsvist mod familiebegivenheden? Flere bruger dog i en vis udstrækning forskellige former for inddragelse eller 'symbolske handlinger', særligt om lørdagen. Om søndagen er der som nævnt fortrinsvis tale om dåbsklud, dåbslys (alternativt /-træ) el.lign. (Se Bilag Inddragende og symbolske tiltag for konkrete eksempler).

Det skyldes ønsket om at a) engagere dåbsmenigheden (og de, der slår kreds om barnet) i dåbshandlingen, b) knytte familierne til (sogne)kirken, c) bidrage til at barnets dåb bliver husket og at d) understrege også dåbens fremadrettethed og dermed også fastholde dåbsfamilien. Fx bliver flere tiltag, dåbsæbler, dåbsblade el.lign., fulgt op med en senere gudstjeneste á la 'æblehøst', 'plukke blade-gudstjeneste' m.m.

Dåbstallet

Gruppesamtalerne fører i nogen tilfælde til en overvejelse over dåbstal og tilslutningen til dåb. De præster, der deltager i gruppesamtalerne, ser ikke umiddelbart den store udfordring lokalt – muligvis på grund af covid-19 nedlukningen ("nu vælter det ind med dåb") – men de bekymrer sig om dåbstallet på landsplan.

De er enige om, at det er dybt frustrerende, at vi "ikke kommer i samtale med dem, der vælger dåben fra". Undervejs i gruppesamtalerne bliver fremtidige dåbsformer målrettet udviklingen overvejet, bl.a. forholdet mellem drop in dåb ("den kortsigtede løsning") og/eller store fælles udendørs dåb.

Det faldende dåbstal er til gengæld det dominerende tema i samtalen med menighedsrådsmedlemmerne. Her er der en tydelig bekymring for udviklingen og et stort fokus på småbørnsforældrene, deres begrundelser for fravalg af dåb og spinkle viden om kristendom. Menighedsrådsmedlemmerne er optagede af igen at gøre dåben til et naturligt tilvalg og har sans for behovet for at støtte forældrene med argumenter for dåb, fx målrettet kommunikation, kristendomsundervisning til voksne, bedsteforældrekampagner, udvikling af dåbsfoldere m.m. Der er også en bevidsthed om, at nye tiltag og traditioner kræver ressourcer og tilsvarende overvejelser over, hvordan man bedst målretter kirkens aktiviteter til den gruppe, man gerne vil i dialog med, herunder også forslag til at genoverveje de mange aktiviteter, der er henvendt til de faste få.

Det er yderligere blandt menighedsrådsmedlemmerne, at overvejelsen over, hvorvidt kirken skal indstille sig på, at flere og flere på sigt vil blive døbt i konfirmand- eller voksen alder, bliver formuleret. Skal kirken "gøre det til en naturlig ting" at blive døbt også senere i livet?

Dåbens teologi og den folkekirkelige liturgidebat

Flertallet af præsterne er som nævnt forbløffende loyale over for det autoriserede ritual, som de dels forbinder med den tradition, forældrene kommer for, dels med 'ritualets magt'. De har ikke behov for "at undvære noget" i ritualet eller finder det "dækkende i dets nuværende form" (jf. "selvfølgelig kan der godt være lidt frihed, ellers tager vi den selv, men vi skal virkelig passe på"). Flere repræsenterer en forsigtighed overfor ikke autoriserede ændringer – eller et behov for en vis fasthed – der bl.a. bliver formuleret som "ritualet har værdi i sig selv, så må vi sluge et par kameler", "hellere andre og nye tolkninger end, at vi piller ved ritualet". Når man er påkrævet at stå inde for det, "lærer man mere og mere".

Nogen erklærer sig som modstandere af "liturgisk selvtægt", så "de stakkels mennesker ikke ved, hvad de er døbt til", eller "det er noget rav, hvis vi alle sammen laver om på tingene". Det er "menighedens gudstjeneste, ikke præstens", eller det er vigtigt med "genkendelighed". Enkelte bemærker, at en større valgfrihed i ritualet kunne medvirke til, at "man ikke syr sine egne formuleringer sammen".

Sideløbende med tilbageholdenheden liturgisk/rituelt er der også både interesse for og viden om den liturgiske drøftelse i folkekirken, som man opfatter som "en god lejlighed" til at drøfte teologi og liturgi og en "mulighed for at ændre noget".

Enkelte af præsterne har selv bidraget til folkekirkensliturgi@km.dk, hvor man har kunne sende kommentarer og forslag til den liturgiske drøftelse, og nogen har da også kritiske bemærkninger til det autoriserede ritual eller ønsker en vis forandring.

Kommentarer til den liturgiske drøftelse

Det er først og fremmest *takkebønnen*, der er i fokus, når det autoriserede ritual bliver diskuteret, og en lille håndfuld kunne her ønske sig et alternativ til "hvori du gør os til dine børn" eller en alternativ bøn. Et par har fx sendt et forslag til revideret takkebøn til liturgipostkassen.

Også blandt dem, der teologisk er på linje med det autoriserede ritual, bliver mindre sproglige revisioner af takkebønnen foreslået af hensyn til dåbsmenigheden (fx "det er tungt, det er rent kirkesprog"; "den kunne godt blive moderniseret sprogligt").

Godt en håndfuld deltagere i gruppesamtalerne peger på muligheden for alternative *tekstlæsninger*:

1) én autoriseret tekst som erstatning for Markusteksten (Gal 3, 26-28) krydret med en række valgfri tekster, bl.a. også for at skabe en symmetri til begravelsesritualet (forslag indsendt til postkassen på vegne af "Epistelgruppen" v/ Lone Fatum),

2) flere valgfri tekster på børneevangeliets plads eller som erstatning for Matthæusteksten. Ud over Gal. bliver bl.a. Salmetekster fra Det Gamle Testamente, 1 Joh., Joh. 3 (Nikodemusteksten), Luk. 13 (sennepsfrøet) og Rom. 3 nævnt.

Markusevangeliet er problematisk i forhold til konfirmand-/voksendåb (man kan "forsvare" den, men "den er ikke heldig"), men teksten kan også opfattes ekskluderende ("dobbelt udgang"). Det bliver desuden nævnt, at teksten eksegetisk set ikke omhandler tillidsfulde og uskyldsrene børn, men derimod om at ændre status. Enkelte finder Matthæusteksten noget 'imperialistisk' og forbinder den med en løftet pegefinger.

Der er sendt et forslag til *fælles trosbekendelse/kort tilspørgsel* med afsæt i Luthers korte version af den gamle romerske bekendelse i tre dele til den liturgiske postkasse (ved "Epistelgruppen"). Forslaget skyldes bl.a. et ønske om at udelade forsagelsen, men fortrinsvist formuleringen "kødets opstandelse" (jf. praksis i Sverige/Tyskland og Norge: hhv. "de dødes opstandelse" og "kroppens opstandelse").

Flere foreslår en *tilføjelse til korstegnelsesordene*: "at du skal tilhøre den korsfæstede og opstandne Herre Jesus Kristus" og undrer sig over, at ritualet udelader "opstandne".

Og endelig et forslag til *større valgfrihed ang. kollekterne* (bl.a. for at undgå, at alle "laver deres egne").

Dåb nu og i fremtiden: Opsamling og videre perspektiver

Undersøgelsen af dåbens status har haft til formål at pege på sproglige, teologiske og liturgiske udfordringer og behov i arbejdet med dåb i dag. Nedenfor gengives de væsentligste pointer fra undersøgelsen for at blive bragt i dialog med eksisterende viden og relevante problemstillinger i folkekirkelig og praktisk teologisk sammenhæng.

Dåb, tradition og tro i kirke- og religionssociologi

Eksisterende kirke- og religionssociologiske undersøgelser har peget på, at småbørnsforældre fortrinsvist forbinder dåben med 1) (familie)tradition, 2) markering af at barnet får et navn (navngivningsfest) og 3) dåb er en del af at være dansk (jf. medlemskab). Det genkender præsterne i nærværende undersøgelse da også fra dåbssamtalerne, særligt tradition som begrundelse for dåb. Tilsvarende peger undersøgelserne på, at småbørnsforældre oftest fravælger dåb med henvisning til, at barnet skal vælge selv – eller at de ikke kan stå inde for trosbekendelsen.⁷

Religionssociologisk har man bl.a. fortolket tradition som tilknytning til kirken eller medlemskab. Man taler i den forbindelse om, at småbørnsforældrene har en stabil men svag relation til folkekirken i den forstand, at de gerne videregiver deres eget tilhørsforhold til kirken, medlemskabet, til deres børn, uden at de nødvendigvis forbinder dåben med egen kristen tro eller kommer nævneværdigt i kirken ("belonging without

⁷ Se *Dåb eller ej. Rapport om småbørnsforældres til- og fravalg af dåb* (Leth-Nissen & Trolle 2015), der ligger på linje med resultaterne af tre skandinaviske dåbsundersøgelser (*Når der rokkes ved tradition og tilhørighet* (Høeg & Gresaker 2015), *Et religiøst landskab i endring. Oppslutning om dåb på østre Romerike* (Rafos 2016) og *Dop i förändring: en studie av föräldrars aktiva val och församlingens strategiska doparbete* (Sandberg et al. 2019)).

believing”: tilhørsforhold uden tro).⁸ De sociologiske tilgange er inspireret af modernitets- og sækulariseringsteori og har fortrinsvist benyttet individualisering og sækularisering som analytiske greb. Som pointeret af K.M. Leth-Nissen er en fællesnævner for de eksisterende – og kvantitative – undersøgelser er, at de ikke kan give svar på, hvad småbørnsforældrene egentlig forbinder med tradition.⁹

At dømme ud fra samtalerne med præsterne ligger der mere gods i traditionsbegrebet – og begrundelsen for dåb – end det, der er opfanget i de hidtidige religionssociologiske tilgange; gods, der også kan bidrage til at nuancere tesen om individualisering og sækularisering som udslagsgivende for småbørnsforældres tilgang til dåb eller ej:

Tradition er ifølge den viden, stiftets undersøgelse giver, forbundet med lidt diffuse og komplekse spørgsmål, som forældrene mangler sprog for, men som øjensynligt rummer de eksistentielle – og religiøse – dimensioner, der handler om mening, værdier og et ”forankringspunkt” at orientere sig i verden ud fra. Tradition synes at være den akse, hvor kirke/tilhørsforhold og eksistens-/meningsspørgsmål i dåbssamtalen krydser hinanden.¹⁰

Dåben er, peger gruppesamtalerne på, for forældrene er mere end et initiations- eller overgangsritual, der markerer videregivelse af tilhørsforhold til/medlemskab af folkekirken eller en højtidelig kirkelig ramme om store livsovergange (jf. navn/fødsel). Dåben er et orienteringsritual i den forstand, at forældrene bruger ritualen – og tydeligvis også dåbssamtalen – til at orientere sig i livet med afsæt i barnets fødsel. Tradition dækker over et ønske og håb om at videregive det, man synes – eller tror? – er værd at give videre som rammen om bl.a. livssyn og kilden til værdier.¹¹

Dåbssamtalen spiller tilsyneladende en vigtig rolle i forhold til at åbne og sætte ord på dåbens orienteringsdimension *også* reflektivt set. Den har karakter af en slags eksistenssamtale, der med afsæt i tradition dels handler de store spørgsmål i livet, fx liv/død, lys/mørke, dels skjuler en rådvildhed eller forlegenhed i forhold til ’det religiøse’. Tradition er også en afværgemekanisme i forhold til det, forældrene – med deres ifølge præsterne meget spinkle viden om kristendom – forestiller sig om bl.a. tro og Gud. Eller forestiller sig om kirkens forventninger til dem (at være ”rigtigt troende”, at stå inden for ”hele pakken”).

I dåbssamtalerne bliver dåb, tradition og tro – eller tro mod traditionen – løftet ind i en teologisk sammenhæng og fortolket, overvejende relationelt, som:

- En aflastning af den enkelte – og forældrene – med reference til et fællesskab før, nu og efter, der ’bærer’ med og giver videre (vs at indestå for noget).
- En ny identitet i eller relation til Gud, der som kærlighedsgave/-erklæring og evighedshåb betyder et nyt fælles- og følgeskab i al evighed og i samme forbindelse også den gave at kunne henvende sig personligt til Gud i tillid til, at han er med alle dage. Barnet er billedet på modtagelse, ubetinget værdi

⁸ Fx K.M. Leth-Nissen, ”Dåben under forandring”, online temadag om dåb: <https://teol.ku.dk/nyheder/nyheder-2021/hvad-handler-daaben-om-i-dag-ny-undersogelse-skal-kaste-lys-over-daabens-status/videoer-fra-foerste-temadag-om-daabens-status/>

⁹ Leth-Nissen giver selv i ”Traditionen til forhandling” (2020) et kirkesociologisk bud på dobbeltheden i tradition og/eller valg med termen ”kollektiv individualisering”: Dåbsforældrene hverken afviser eller frakobler tradition og kirke, men de sammensætter og vælger selv deres egen traditionspakke.

¹⁰ Se også U. Morre Bidstrup ”Dåb i og uden for højmesse. Et casual- og religionsteoretisk blik på dåben”, 2018,

¹¹ Se U. Morre Bidstrup 2018, der med afsæt i casual- og religionsteori skelner mellem dåb som overgangs- og orienteringsritual. Orienteringsritualet er udtryk for tilslutning til et livssyn, ”verdeshjørner”, som man har accepteret og valgt som retningsgivende i livet; dåben kan med Morre Bidstrup ses som en ”bekendelseshandling”, som forældrene bruger til at orientere sig. Orienteringsritualet har en både reflektiv og praktisk-liturgisk dimension, der har at gøre med forholdet mellem det almene (fælles) og det specifikke (anledningen).

og den nye relation, der som delagtiggørelse i et levende håb rækker ud over adskillelse og død – i alle dens skikkelser.

- En relationel fordring, der har at gøre med synet på og omgangen med den/de andre, eventuelt også skabelsen som naturen, verden m.m.

Dåbssamtalerne fungerer som en slags oversættelsesfelter, hvor de diffuse eksistentielle og/eller religiøse spørgsmål, der ligger i 'tradition', får en teologisk tydning eller betydning. Der er således tale om en anden grad af inter-dependens mellem kategorier som "belonging" og "believing" (tilhørsforhold og tro), som – når man drøfter valg af dåb – ikke kan holdes ude af hinanden, men heller ikke kan ses uafhængigt af den teologiske orienteringsdimension i dåbssamtale, og ritual.

Ifølge præsterne kan dåbssamtalen eller den teologiske tydning ikke stå alene, men skal også pege frem: Der er noget i dåben som "mysterium", der hverken kan eller skal forklares. Størsteparten af præsterne forbinder ritualet med et poetisk-mystisk sprog, der fungerer på en anden måde end dagligsproget, men er med til at skabe en form for højtidelighed og tyngde i dåbshandlingen. Ritualet sætter mennesket i forbindelse med noget større, noget uden for det selv, eller det åbner den menneskelige erfaring for noget andet.

Udfordringer og overvejelser vedr. dåb og dåbssamtale

Der er enkelte, der ønsker mere inspiration til dåbssamtalen i forhold til sværvægterne i den lutherske tradition (arvesynd, forsagelse, djævel), ligesom der i gruppesamtalerne er forslag til at "byde ind på tradition" kirkeligt set. Det lægger op til at overveje, om der er behov for inspiration til og aktuelt materiale om dåbssamtalen, herunder også som inspiration til de yngre præster. Der er til dato ganske få materialer, der er målrettet dåbssamtalen tematisk (teologisk eksistentielt) og praktisk.

Det er tydeligt ud fra samtalerne med præsterne, at der ligger en mængde praksisbåret viden om og erfaring med at åbne tradition og tro, herunder dåbsvalgets religiøse dimension, i balancen mellem erfaring og teologi, der kan inspirere både dåbssamtale og den fortsatte kommunikation om dåb.

Nye accentueringer af dåbens forhold til skabelse, forsoning og genløsning

Gruppesamtalerne vidner om, at dåbsteologi og sakramenteteologi er under en vis forandring. Det viser sig, idet dåbens sammenhæng med første og tredje trosartikel, skabelse og forløsning, tydeligvis er en integreret del af præsternes dåbsforkyndelse. Dåben bliver forstået som en form for kontinuum, der bekræfter – eller knytter an ved – noget tidligere (skabthed) og på én og samme tid har en afgørende betydning for den døbte nu og fremadrettet (det nye liv i dåben). Det væsentlige er for flertallet i mindre grad dåben som brud med en tidligere tilstand (arvesynd), men snarere relationen eller det nye tilhørsforhold, der peger både bagud og fremad.

Samtidig tyder de drøftelser i samtalegrupperne, der handler om, hvorvidt man er eller bliver man Guds barn i dåben, på, at der umiddelbart er forskellige forståelser af dåbens sammenhæng med fortrinsvist skabelse og kristologi. Alle mener, at der sker noget i dåben, eller at dåben gør en forskel. Et fåtal ser dåben som den nye identitet, der udtrykkes med overgangen fra skabning til barn. Flertallet mener, at alle uanset dåb er Guds børn fra skabelsen – eller i og med korsbegivenheden. En stor del af præsterne er kritiske overfor arvesyndslæren og Bekendelsesskrifternes begrundelse for dåb, der bliver opfattet som en frelses-/fortabelsesautomatik, en forvandlings sakramentalitet eller modstilles en 'før-dåb-tilstand' som djævlens barn. Det er tilsyneladende ikke syndsteologien som sådan, der er problemet, men snarere eksklusionen af udøbte og pastoralteologiske hensyn.

I præsternes dåbsformidling får dåbsteologien en tydeligere trinitarisk forankring end det umiddelbart er tilfældet i Bekendelsesskrifterne (jf. CA 2, CA 9) og det nuværende ritual. De dåbsteologiske positioner, der

viser sig i samtalerne, synes at udtrykke et menneskesyn, der opfatter mennesket som andet end en synder, og en forståelse af (dåbens) frelse, som hverken står ensidigt i kontrast til menneskets syndighed eller vil give afkald på det nye liv i dåben som ansvar, forpligtelse og fordring. Det betyder samtidig, at sakramentet – dåben som indgang til frelsen – bliver opfattet overvejende relationelt og formidler, skaber eller fungerer i samspillet mellem kontinuitet og brud.

Overvejelser og udfordringer i forhold til dåb som gave og opgave

Det er øjensynligt en udfordring praksisteologisk at formidle dåbens sammenhæng med anden og tredje trosartikel eller dåben som en identitets- og forskelssættende begivenhed, der har afgørende implikationer for menneskets "livsbane".

Det skyldes bl.a., at dåbsforældrene har svært ved at relatere en ur- eller grundsynd til spædbarnet, men fortrinsvist kan forstå "handlingssynd" eller det at gøre noget forkert. Men det hænger også sammen med det behov for dåbsoplæring eller kristendomsundervisning for forældre, faddere og andre, som både præster og menighedsrådsmedlemmer peger på sideløbende med bekymringen for, om dåben rodfæster sig blandt de voksne.

Forståelsen af dåben som gave og opgave viser sig særligt i faddertiltalerne. Faddertiltalen lægger vægt på vigtigheden af at udfolde det nye liv i dåben sammen med barnet og opfordrer samtidig til at åbne gudstjeneste og kirke som noget hjemmevant og naturligt, så den orienteringsdimension, der ligger i valg af dåb også fremadrettet kan blive et forankringspunkt i betydningen gudstjenestefejrende fælleskab.

Der findes allerede en række religionspædagogiske materialer målrettet børn og voksne, som man – på linje med de inddragende/symbolske tiltag ved dåb, der knytter an ved dåbens sammenhæng med tredje trosartikel – med fordel kunne overveje at synliggøre for at undgå, at man i sognene skal 'opfinde den dybe tallerken' igen og igen.

Dåben lørdag eller søndag

Der har i de seneste års dåbsdebat været en bekymring for, at et stigende antal dåb uden for højmessens kan medvirke til, at dåbens sammenhæng med kirke og gudstjeneste bliver udfordret. Diskussionen om dåb i eller uden for højmessens handler bl.a. om, hvordan man betragter det fællesskab (den menighed), som dåben er indgang til, og hvordan man fastholder dåb som mere end en familiebegivenhed.¹²

Gruppesamtalerne vidner i den forbindelse om små forskydninger i kirkelig selvforståelse og forståelsen af menighed (ekkleziologien), der bl.a. synes at være blevet hjulpet på vej af covid-19 nedlukningen. Mange af præsterne i gruppesamtalerne er positive over for lørdagsdåben, der giver mulighed for at målrette forkyndelsen en skare mennesker, man kun sporadisk ser i kirken. Både dåbsforældre og præster synes således at sætte pris på, at dåben finder sted lørdag – for præsternes vedkommende af teologiske årsager.

Vurderingen af dåbsgudstjenesten går tilsyneladende hånd i hånd med et bredere syn på menighed, ikke bare som dåbsmenighed, men generelt. Det betyder, at dåbsgudstjenesterne bidrager til den udvikling, at de kirkelige handlinger (kasualier) for mange bliver gudstjenesterne og dermed også mødet med kirke og kristendom. Tilsvarende får kasualiemenigheden stadig færre anledninger til at besøge højmessens.¹³

¹² Se fx *Dåb og nadver. Om sakramenterne i Den danske Folkekirke 2019*; se også "Gudstjenestelivet i Københavns Stift" 2018.

¹³ Fx Morre Bidstrup: Online temadag "Dåb nu og i fremtiden", <https://teol.ku.dk/nyheder/nyheder-2021/hvad-handler-daaben-om-i-dag-ny-undersogelse-skal-kaste-lys-over-daabens-status/videoer-fra-foerste-temadag-om-daabens-status/>

Præsterne i stiftets undersøgelse er tydeligvis opmærksomme på at integrere det specifikke (dåb som anledning) og det almene (fælles kristne) fx i form af fælles trosbekendelse og fælles fadervor for at understrege lørdagsdåben som en *gudstjeneste* og følgerne som *menighed*. Ingen har overvejet at have nadver til dåbsgudstjenesten (eller til drop in dåb). Dåbsgudstjenesten er også stedet, hvor mange af de nye bønner og kollekter er i brug, i nogen tilfælde som forlæg for selvforfattede bønner, der inddrager forældrene allerede i dåbens indledning. Tilsvarende bruger flere at involvere forældre og dåbsmenighed i gudstjenesten på forskellig måde, og der bliver nogen steder brugt alternative tekstlæsninger.

Det er i den forbindelse værd at nævne, at den svenske religionssociolog, Per Petterson, har påvist, at den livslange relation til folkekirken, der viser sig i medlemmernes brug af de kirkelige handlinger (dåb, begravelse m.m.), aktiveres gennem få men betydningsfulde møder, der så at sige skaber en kædereaktion og strækker sig over hele livet.¹⁴ Ifølge Petterson er det betydningsfulde møde i høj grad bundet til den relationelle kontakt med præsten.

Det lægger op til et fortsat arbejde med teologisk at kvalificere dåb om lørdagen som netop gudstjeneste for også på langt sigt at sikre samspillet mellem det almene og det specifikke, det fælleskirkelige og det familiære. Det er muligt, at dåbsgudstjenesten på linje med babysalmesang kan fungere som en trædesten til de mange gudstjenesteformer, der i dag bliver tilbudt på børne-/familieområdet snarere end til højmesse.

De forskellige liturgier, der er i brug om lørdagen, har ikke kunne afkodes ud fra samtalerne med præsterne, men det er tydeligt, at der ligger en række velafprøvede liturgier, bønner og kollekter, forslag til/brug af alternative tekster, som man i stiftet kan arbejde videre med i forhold til dåbsgudstjeneste og -menighed, også som inspiration til yngre præster.

Flere præster har erfaring med drop in dåb og tumlinge dåb, der bliver nævnt i forbindelse med dåbstallet og den udskudte dåb. Der er i den sammenhæng forslag til større fælles dåbsgudstjenester i det fri (a la dåbspicnic i præstegårdshaven). Særligt menighedsrådsmedlemmerne er optagede af dåbstallene og småbørnsforældrenes fravalg af dåb; det er fx menighedsrådsmedlemmer, der peger på, at kirken må indstille sig på, at flere og flere bliver døbt senere i livet og gøre det til en naturlig ting.

Dermed berører stiftets undersøgelse den folkekirkelige liturgidrøftelse og spørgsmålet, om der er behov for et vejledende ritual for dåb uden for højmesse, vejledninger i forbindelse med tiltag ved dåb og/eller stående tilladelser til fx at afprøve nye dåbsformer (dåb i det fri?).

Dåbens teologi og folkekirkenes liturgidebat: Spørgsmål til overvejelse

Gennem de sidste par år er som bekendt ikke bare dåbens teologi og liturgi men gudstjenestens form nu og i fremtiden blevet drøftet bredt i den danske folkekirke. Den såkaldte folkekirkelige liturgidebat blev igangsat med udgivelsen af tre rapporter og fire formidlende hæfter om autorisation, gudstjeneste og sakramenter, der i 2017-2019 blev formuleret af tre biskoppeligt nedsatte fagudvalg.

Siden udvalgenes nedsættelse har debatten om folkekirkenes liturgi bølget frem og tilbage i bl.a. de kirkelige medier, ligesom sogne og menighedsråd også i Helsingør Stift har diskuteret gudstjenestens fremtid. Fra 2019 til d. 23. marts 2021 havde alle, læg som lærd, mulighed for at indsende forslag, kommentarer, bemærkninger m.m. vedrørende den liturgiske drøftelse til folkekirkensliturgi@km.dk ("liturgipostkassen").

Det nuværende dåbsritual og dets overvejende kristologiske/soteriologiske fokus, herunder takkebønnen og spørgsmålet om, hvorvidt alle uanset dåb er Guds børn eller ej, har fyldt meget i den til tider lidt polemiske

¹⁴ Petterson: "Konfirmationens betydelse för den livslånga kyrkorelationen. Ett religionssociologiskt perspektiv" 2009.

debat. Debatten spænder – at dømmes ud fra medier og liturgipostkasse – lige fra ”bevar dåben” eller ønsket om varsomme revisioner af ritualer til behovet for flere variationsmuligheder. Det drejer sig fx om flere autoriserede eller helt frie bønner i dåbens indledning, som dels udfolder dåbens sammenhæng med første og tredje trosartikel, dels kommunikerer i et mere nutidigt og forståeligt sprog. Desuden synes der ud fra materialet i liturgipostkassen at være et ønske om flere valgmuligheder, når det gælder læsningerne, sideløbende med en tilbagevenden til spørgsmålet om fuld eller forkortet tilspørgsel. Nogen ser behov for nye ritualer bl.a. målrettet konfirmand- og voksendåb.¹⁵

Synet på forholdet mellem sprog og ritual

Det er i den sammenhæng tankevækkende, at de præster, der har deltaget i gruppesamtalerne, er meget loyale over for det eksisterende ritual. Der er fx kun få liturgiske variationer i forhold til det autoriserede ritual, selvom takkebønnen og dens kristologisk/soteriologiske accent tydeligvis optager mange, og som nævnt for nogen er årsag til ønsket om et alternativ til bønnen.

Flertallet af præsterne repræsenterer en udtalt varsomhed, når det drejer sig om sproglig fornyelse af ritualer, der tilsyneladende hænger sammen med synet på forholdet mellem sprog og ritual. Når præsterne i undersøgelsen umiddelbart væger sig mod rituel forståelighed og nutidighed, skyldes det som nævnt, at de forbinder ritualer med et poetisk-mystisk sprog, der modsat dagligsproget har en højtidelighed og tyngde, og som sammen med dåbshandlingens ’rituelle magt’ evner at sætte mennesket i forbindelse med noget større eller noget uden for det selv. Det er et syn, der kan fortolkes i lyset af nyere liturgividenskab og ritual-/ liturgisk teori. De nye teoridannelser knytter bl.a. ritualisering til en form for andethed, der i spil mellem sprog, liturgi, rum og atmosfære er med til at åbne den menneskelige erfaring (fx A. Deeg). Tilsvarende forbinder enkelte af præsterne øjensynligt muligheden for at åbne dåbens forhold til første og tredje trosartikel med alternative tekstlæsninger. Der er fx forslag til ’nye’ dåbstekster, der med afsæt i det bibelske sprog gør det muligt i prædiken og dåbstale at løfte flere dimensioner ved dåben frem (skabelse, åndsikklædning m.m.).

I folkekirkens liturgidebat gør også et andet syn på sproget – sideløbende med ønsket om forståelighed og nutidighed – sig gældende i form af en æstetisk metaforisk sprogforståelse, der bl.a. er inspireret af æstetisk teori/filosofi og hermeneutik. Det repræsenterer en tillid til, at sproget med sin metaforiske evne kan pege ud over sig selv og overskride grænserne for sin ”umiddelbare horisont”, idet det ved at knytte an ved den menneskelige erfaringsverden kan åbne den for noget andet.¹⁶ Begge (teoretiske) tilgange har tydeligvis teologiske og liturgiske implikationer, ligesom begge kredser om forholdet mellem erfaring og andethed.

Dåbens trinitariske forankring?

På linje med debatten i øvrigt – og forskningstendenserne inden for nyere tilgange til dåbens teologi¹⁷ – repræsenterer gruppesamtalerne et syn på dåben, der fremhæver dens sammenhæng med skabesteologien, men også dens karakter af fordring og opgave. Dåbens frelse er som nævnt mere kontinuitet end brud og betyder en relation eller et tilhørsforhold, der er forbundet med menneskets skabthed, herunder Guds kærlighed til mennesket uanset dåb, og samtidig er indgangen til det nye liv i dåben, på jorden og i himlen.

De ufiltrerede samtaler mellem præsterne, hvor man udfordrer hinanden og hinandens dåbsteologi, peger på visse uklarheder, der også har relevans for den folkekirkelige drøftelse af dåb. Det drejer sig fortrinsvist om

¹⁵ Se *folkekirkensliturgi@km.dk* (Bendixen Rønkilde & Enggaard 2021).

¹⁶ Se fx ”Efterskrift” i *Gudstjenestens Bønner 1* 2012.

¹⁷ Se fx Hegstad *Dåpen. En nådens kilde* 2019, Gregersen ”En dåbsteologi for uperfekte mennesker med en ufærdig tro” (2020) og Stubbe Teglbjærg Kristensen ”Synd, død og børn” (2020).

behovet for at formulere den forskel, dåben gør, mellem kontinuitet og brud – så forskellens problem ikke i yderste konsekvens forskyder sig fra kristologien til de andre trosartikler:

- Der kan fx blive uigennemsigtigt, hvordan en sakramenteteologi, som ikke ”per automatik” ekskluderer udøbte og samtidig bekræfter menneskets skabthed (Guds barn), balancerer mellem skabelse og kristologi. Skønt intentionen tydeligvis er at understrege, at der – som nævnt – er mere end synd og synder at sige om et menneske, kan første og anden trosartikel forekomme næsten at fungere på samme niveau. Eller: Den problemstilling, der ligger bag ”Guds barn” som ny sakramental identitets- og forskelssættelse rykker ind i skabelsesteologien, så synd i yderste konsekvens bliver et aspekt ved menneskets skabthed – eller kristologien antager karakter af ursakramente.
- På samme måde kan ønsket om at gøre op med en sakramental automatisme og eksklusivitet nogen gange synes at implicere en slags forskelsløs frelsesuniversalisme, hvor alle uanset religiøst ståsted og overbevisning har samme ’væren’ og samme (eskatologiske) endemål. Selvom intentionen også her er at undgå den problematiske eksklusion eller forskel mellem dem og os, rykker Guds barn-problematikken her utilsigtet (og lidt imperialistisk) ind i skabelse og eskatologi, der så at sige flyder sammen uden om kristologien.

De overvejelser, der opstår i præsternes samtaler med hinanden, peger således på centrale spørgsmål i den aktuelle folkekirkelige debat, der dels har at gøre med spørgsmålet om barnekår dels med forholdet mellem sprog og ritual, erfaring og andethed:

- Er man enige om, hvad man diskuterer, hvorfor og med hvilket teologisk og teoretisk afsæt?
- Hvad dækker diskussionen af Guds barn over i forhold til de tre trosartikler, og hvordan holdes skabelse-forsoning-genløsning både sammen og ude af hinanden?
- Hvilke eller hvor vidtrækkende (sproglige og liturgiske) implikationer for dåbsritualet skal en mere trinitarisk forståelse af dåb have?
- Hvor meget kan henholdsvis ritual og sproget bære i forhold til sakramenteteologien, herunder hvilket syn på ritual, sprog, erfaring og andethed ligger der bag de forskellige positioner i liturgidebatten?
- I hvor grad vidner diskussionen af Guds barn om en tiltrængt genfortolkning af syndslæren, der både evner at knytte an ved den menneskelige erfaring og fastholde den andethed, som evangelisk-luthersk åbner den sig selv erfarende menneskelige selvkredsen.

Det er spørgsmål, der med fordel kan tages op til afklaring, hvis og når der skal træffes beslutninger vedrørende dåbens teologi og ritual nu og i fremtiden – ikke mindst for at finde ud af, hvad det egentlig er for et barn, eller et teologisk menneskesyn, som nogen at dømmе ud fra positionerne i debatten frygter at skylle ud med badevandet, og andre gerne så druknet.

Tradition, motivation for dåb og den brede kommunikation om dåb

Medlemskab og videreførelse af dåb ifølge FUVs befolkningsundersøgelse

Dåbsdebatten har gennem de sidste ti år fortrinsvist koncentreret sig om de støt faldende dåbstal. De er som antydnet ovenfor fortrinsvist blevet forklaret med individualisering, traditionstab og sækularisering, herunder at barnet selv skal vælge dåb senere i livet. Kigger man på den nye befolkningsundersøgelse fra FUV (*Religiositet og forholdet til folkekirken*¹⁸) viser det sig, at dåbsprocenten på landsplan faktisk ligger

¹⁸ *Religiositet og forholdet til folkekirken 2020. Bog 1 – Kvantitative studier* (Jais Poulsen, Astrid Krabbe Trolle, Maiken Friischman Larsen og Bjarke Schønswandt Mortensen).

forbløffende stabilt.¹⁹ Mens tidligere undersøgelser af dåbstallet har målt ud fra befolkningen som helhed, har befolkningsundersøgelsen valgt at fokusere på, hvordan dåbstallet påvirkes af samfundets stigende diversitet, herunder nye befolkningsgrupper og andre religionsformer.

Når indvandrere og efterkommere således sorteres fra de landsdækkende dåbstal, ser man en "stabil mindre nedgang i antallet af døbte, men niveauet for dåb er meget højt generelt" (*Religiøsitet og forholdet til folkekirken*, 92). Blandt 'gammeldanskere' er videreførelsen af dåb, og dermed folkekirkemedlemskab, altså ikke så alarmerende som tidligere antaget, fx vælger kun 10% af alle generationer folkekirkedøbte ikke at videreføre dåb. Den største procentvise nedgang i dåb skyldes indvandring og mødet med andre religioner. Som befolkningsundersøgelsen pointerer, må tesen om traditionsbrud til dels vige for teorierne om nye befolkningsgrupper (ibid. 93).

Den gruppe, der er relevant, når det handler om dåbstal nu og i fremtiden, er de unge voksne i alderen 24-39 år. Her ligger antallet af folkekirkedøbte på hele 92%; gruppen har altså en stabil tilknytning til folkekirken i form af medlemskab, ligesom mere end 73% af de unge voksne (folkekirkedøbte) småbørnsforældre vælger at døbe deres børn (ibid. 93)

Samtidig er det dog i denne gruppe, man kan se det mest markante fald i videreførelse af dåb. Faldet kan altså ikke forklares med indvandring, men hænger ifølge befolkningsundersøgelsen sammen med, at forældrene ikke vil tage det religiøse valg på barnets vegne. Der er således tale om den første generation af folkekirkedøbte, der i højere grad end tidligere vælger ikke at videreføre dåb. Det åbner for et potentielt stigende antal konfirmand- og/eller voksendåb i fremtiden (ibid. 94), som både præster og menighedsrådsmedlemmer da også peger på i stiftets undersøgelse af dåb.

Spørgsmålet er, om den nye viden, vi med bl.a. undersøgelsen af dåbens status har om tilvalg af dåb, tradition og tro, kan bidrage med en uddybende fortolkning også af forældrenes fravalg af dåb og dermed ikke bare nuancere de tidligere antagelser, men yderligere inspirere den brede kommunikation om dåb.

Dåbssamtalen minder som nævnt om en slags eksistenssamtale, der med afsæt i tradition nærmer sig de spørgsmål, som forældrene mangler sprog for og ikke umiddelbart forbinder med kristen tro. Tradition skjuler en rådvildhed og forlegenhed i forhold til religiøse spørgsmål, men er også en afværgemekanisme, som hænger sammen med forældrenes forestillinger om kirkens forventninger til dem ("vi er ikke så troende", "vi kommer ikke så meget i kirken").

Det er i den forbindelse sigende, at kun ca. en tredjedel af de 24-39 årige (med dansk herkomst) ifølge FUVs befolkningsundersøgelse vil betegne sig selv som et "troende menneske". Gruppen rummer såvel medlemmer som ikke medlemmer af folkekirken, men udgør altså den generation, der er 'i færd med at få børn' eller har børn – som de så kan vælge at døbe eller overlade valget af dåb senere i livet til (ibid. 99).

Vidner tallene med andre ord om, at mange af de forældre, der fravælger dåb for deres børn, deler den samme rådvildhed eller forlegenhed i forhold til det religiøse som de, der vælger dåben til, herunder opfattelsen af tro som at sige "ja til hele pakken", at skulle "indestå for den fulde ordlyd" osv.? En stor gruppe af de forældre, der fravælger dåben – men opretholder eget medlemskab af folkekirken – motiverer da som nævnt også fravalget med, at de ikke kan stå inde for trosbekendelsen.

¹⁹ Befolkningsundersøgelsen tager afsæt i dåbstallene for 2019, fordi covid-19 har betydet, at den officielle statistik for dåb faldt markant, hvad der må anses for en 'undtagelsestilstand', der ikke på den lange bane kan bidrage til at belyse, hvorvidt og hvorfor folkekirkedøbte vælger at videregive medlemskab eller ej til deres børn.

Kirkelig kommunikation og behov for et nyt sprog?

Dækker både "tradition" og barnets senere "tilvalg af dåb" som begrundelse for enten til- eller fravalg af dåb over, hvad M. Bjerre har kaldt en kirkelig kommunikationsfejl?²⁰ At kirken mangler at udvikle et 'religiøst' sprog, der taler til generationen af unge voksne. Ifølge Bjerre handler det ikke bare om at få børnene døbt, men om den mere omfattende sproglige, kommunikationsfaglige og teologiske opgave at formulere et sprog, som de unge voksne kan genkende sig selv i, og som kan bidrage til, at de i spørgsmål om mening, livssyn, tro m.m. har andet end tradition eller barnets eget valg at gribe tilbage til.

Man kan i den forbindelse overveje, om den eksistentielle dimension – meningsspørgsmålet – der "uforløst" og "sprogøst" ligger i tradition også er et potentiale i forhold til den bredere kommunikation om dåb: i medier, på facebook, i kommunikationskampagner m.m.?

Der har i diskussionen af dåbstallene og ønsket om at motivere forældrene til dåb været meget fokus på valget, forhandlingen i hjemmene m.m., og fravalg af dåb er i nogen tilfælde blevet udlagt som grænsende til ansvarsfraskrivelse, fordi forældre alligevel træffer så mange andre valg for barnet. Måske kunne man i en samtid, der med god grund sætter den enkeltes selvbestemmelse og frihed højt, men øjensynligt også qua det stabile medlemskab forbinder kirken med noget, der er værd at være en del af, forsøgsvist sætte parentes om valg og forhandling for i stedet at nærme sig dåb i forhold til nogen af de problemstillinger, der har relevans for de unge voksne.

Det kunne fx være interessant at overveje, hvordan tro, frelse, nåde, genfødsel, (arve)synd, fortabelse, dom m.m., der i sprog og ritualisering er udtryk for troen på dåben og kristen eksistens som både identitets- og forskelssættelse evner at tale ind i samtidsrelevante eller livstilsparadokse spørgsmål: identitet/forskel, individ/fællesskab, natur/kultur, selvbestemmelse/overherredømme, frihed/slaveri el.lign. Det er kontekstuelle tilgange, der i dag viser sig i den universitære eksegese, dogmatik og homiletik, men endnu mangler at få hjemstavnsret i liturgikken. Man kan kun gisne om, hvad en samtale mellem praksisteologien i kirken og universitetsteologien i den forbindelse kan føre med sig, også i forhold til teologisk sprogdannelse, dåb og motivationen for samme.

²⁰ Se også M. Bjerre (online seminar): "Dåb på nudansk. Om forståelighed og formidling", <https://teol.ku.dk/nyheder/nyheder-2021/hvad-handler-daaben-om-i-dag-ny-undersogelse-skal-kaste-lys-over-daabens-status/videoer-fra-foerste-temadag-om-daabens-status/> Desuden Bjerre 2021: *Religiøst sprog i en verden, der ikke forstår det* (forventes udgivet november 2021).

Litteratur

Ank, I, Morre Bidstrup, U. & M. Kvist (red) 2018: *Dåben klæder dig*; Eksistensen.

Bendixen Rønkilde, J. & N.H. Enggaard 2021: folkekirkensliturgi@km.dk. *Systematisering og analyse af indkomne bidrag til folkekirkens liturgiske drøftelse* (forventes offentliggjort i november 2021).

Bendixen Rønkilde, J. 2018: "Nyere bønner og kollekter – en æstetisk liturgisk teologisk læsning", (red.) Enggaard, N.H. og R. Nøjgaard: *Tradition og fornyelse. Teologiske perspektiver på gudstjeneste og liturgi*; Eksistensen.

Bjerre, M., Demant, J., Gammeltoft-Hansen, C. et al. 2012: "Efterskrift", *Gudstjenestens Bønner 1*, Aros.

Bjerre, M. 2021 (online seminar): "Dåb på nudansk? Om forståelighed og formidling", <https://teol.ku.dk/nyheder/nyheder-2021/hvad-handler-daaben-om-i-dag-ny-undersogelse-skal-kaste-lys-over-daabens-status/videoer-fra-foerste-temadag-om-daabens-status/>

Dåb og nadver. Om sakramenterne i Den danske Folkekirke 2019. Rapport fra fagudvalget vedrørende dåb og nadver, Fyens Stift.

Mårup, A., Davidsen, M. & K. Slot Nielsen 2018: *Dåbstaler til trinitatis*; Eksistensen.

Enggaard, N.H. [2015] 2018: "Højmessens set fra kirkebænken", (red.) Enggaard, N.H. og R. Nøjgaard: *Tradition og fornyelse. Teologiske perspektiver på gudstjeneste og liturgi*; Eksistensen.

Enggaard, N.H [2016] 2018: "Højmesse og dåb", (red.) Enggaard, N.H. og R. Nøjgaard: *Tradition og fornyelse. Teologiske perspektiver på gudstjeneste og liturgi*; Eksistensen.

Kragh Engholm, B. & R. Høeg (red) 2019: *Drop-in-dåb*; Eksistensen.

Fahlgren, S. & J. Idestrom (red.) 2015: *Ecclesiology in the Trenches. Theory and Method under Construction*. Church of Sweden Research Series 10; Pickwick Publications.

Gregersen, N.H. 2020: "En dåbsteologi for uperfekte mennesker med en ufærdig tro", i: *Kritisk Forum for Praktisk Teologi*, nr. 160.

Hegstad, H. 2019: *Dåpen. En nådens kilde*; Verbum Akademisk.

Høeg, I.M. & A.K. Gresaker 2015: *Når der rokkes ved tradition og tilhørighet*. KIFO.

Iversen, H. Raun 2018: *Ny Praktisk Teologi. Kristendommen, den enkelte og kirken*; Eksistensen.

Kappelgaard, D. 2021: *Kirke i bevægelse. At understøtte lokal udvikling af kontekstuelle kirkelige praksisser*. Ph.D.-afhandling; Afdeling for Systematisk Teologi, Det Teologiske Fakultet, Københavns Universitet.

Leth-Nissen, K.M. 2021 (online seminar): "Dåben under forandring. Et kirkesociologisk blik på dåb i dag"., <https://teol.ku.dk/nyheder/nyheder-2021/hvad-handler-daaben-om-i-dag-ny-undersogelse-skal-kaste-lys-over-daabens-status/videoer-fra-foerste-temadag-om-daabens-status/>

Leth-Nissen, K.M. 2020: "Traditionen til forhandling", i: *Kritisk Forum for Praktisk Teologi*, nr. 160.

Leth-Nissen, K.M. & A. Krabbe Trolle 2015: *Dåb eller ej. Rapport om småbørnsforældres til- og fravalg af dåb*; Publikationer fra Det Teologiske Fakultet 59, Det Teologiske Fakultet, Københavns Universitet.

Lissner, H. 2009: *Kollekter og bønner*; Aros.

Lomholt, C. 2014: "Dåben som adgangsbetingelse – eller som ubetinget nåde", i *Præsteforeningens Blad* 2014, II, 554.

Morre Bidstrup, U. 2021 (online seminar): "The new normal? Dåbsgudstjenesten mellem højmesse og lørdagsdåb. En teologisk og liturgisk overvejelse over udfordringer og behov", <https://teol.ku.dk/nyheder/nyheder-2021/hvad-handler-daaben-om-i-dag-ny-undersogelse-skal-kaste-lys-over-daabens-status/videoer-fra-foerste-temadag-om-daabens-status/>

Morre Bidstrup, U. 2018: "Dåb i og uden for højmessens. Et casual- og religionsteoretisk blik på dåben", (red.) Engsgaard, N.H. og R. Nøjgaard: *Tradition og fornyelse. Teologiske perspektiver på gudstjeneste og liturgi; Eksistensen.*

Pettersson, p. 2009: "Konfirmationens betydelse för den livslånga kyrkorelationen – et religionssociologiskt perspektiv", i: *Kritisk Forum for Praktisk Teologi*, nr. 115.

Poulsen, J., Trolle, A. Krabbe, Friischman Larsen, M. & B. Schønwandt Mortensen 2021: *Religiositet og forholdet til folkekirken 2020. Bog 1 – Kvantitative studier*, Folkekirken Uddannelses- og Videnscenter.

Rafos, T. Witsø 2016: *Et religiøst landskab i endring. Oppslutning om dåb på østre Romerike*. KIFO.

Sandberg, A., Sjölin, I. & J. Ganebo Skantz 2019: *Dop i förändring: en studie av föräldrars aktiva val och församlingens strategiska doparbete*. Svenska kyrkan.

Stubbe Teglbjærg Kristensen, J. 2020: "Synd, død og børn", i: *Kritisk Forum for Praktisk Teologi*, nr. 160.

BILAG Inddragende og symbolske tiltag ved dåb

'Forberedelse' af gudstjenesten

- Forældre får mulighed for at vælge salme, tekster og bønner; særligt mulighed for salme- og tekstvalg bruges af forældrene (dåbsgudstjeneste).
- Forældrene vælger et skriftsted, som de læser efter velsignelsen/håndspåleggelsen (jf. konfirmationen – kan også bruges i højmissen).
- Forældre har mulighed for at vælge mellem fuld eller forkortet tilspørgsel om lørdagen.
- Forældre kan 'involveres' i den indledende kollekt lørdag ved selv at pege på noget, de gerne vil bede for.

Afvikling af gudstjenesten (både søndag og lørdag)

- Forældrene kan læse Matthæus- eller Markusteksten, eventuelt også udvalgt skriftsted.
- En af forældrene læser forældrebønnen før eller efter dåbshandlingen.
- Pårørende til dåbsbarnet hælder dåbsvandet op, fx en søsken eller en forældre og en søsken.
- De tilstedeværende børn i kirken hælder dåbsvandet op med hver sin kop (erfaring fra landsogn)
- Præst, forældre og faddere lægger hånden på barnets hoved og beder med på Fadervor.
- Søsken – eller en anden pårørende – tørrer barnets hoved efter dåben.

Andre eksempler på inddragelse

- Brug af rekvisit i dåbstale (ved dåb uden for højmissen), fx et lys, kors, rød tråd eller bånd/snor. Forældrene får efter dåben rekvisitten med hjem. Rekvisit afhænger af dåbssamtale og tema for dåbstale (her: billede på at blive forbundet med Gud).
- Dåbshænder: deltagende børn tegner eller skriver på udklippede hænder, der klistres på døbefonten som udtryk for de hænder, der bærer med (brugt i forbindelse med dåbstale).

Dåbsklud

Dåbskluden, der så dagens lys så sent som i 2016 og ifølge hjemmesiden daabskluden.dk strikkes i stort set hele landet, bruges i flere forskellige udgaver og med forskellige symboler i kirkerne. Det er oftest folk i menigheden, der strikker kludene, i nogen tilfælde også bedsteforældre (et sted har man fx en strik selv udgave).

Dåbskluden er forbundet med et ønske om at knytte folk til (sogne-) kirken, men den fungerer også som en måde at byde familien velkommen i kirken på. Et sted er 'strikkerne' med ved dåb uden for højmissen.

Dåbslys

Dåbslys forekommer at være mindre udbredt, men bruges af en håndfuld af de præster, der deltager i gruppesamtalerne. Dåbslyset bliver brugt i Luthers dåbsritual fra 1523 og er suppleret med en kort udlægning ("Modtag denne brændende fakkelt og bevar din dåb ukrænket..."); det optræder i dag i forskellige udgaver og er oftest suppleret med et bibelvers og/eller en fortolkning ved præsten:

- Lysglobe eller et lystræ, hvor forældre og deltagere går op (børn løftes eventuelt) og tænder lys.
- Forældrene tænder et dåbslys og holder det under faddertiltalen, hvorefter forældrene bærer det med ud af kirken
- Fadderne tænder dåbslyset og bærer det med ud af kirken (som en særlig fadderopgave).
- Dåbslyset bliver overrakt til forældrene efter dåben sammen med en lysestige, hvor barnets navn, måske dåbsdato, er indgraveret, fx ved mennesker i menigheden.

Supplerende bibelvers eller salme:

- »Jeg er verdens lys. Den der følger mig skal aldrig vandre i mørket men have livets lys.« (Joh 8), her knyttet til dåb som det at blive oplyst af Guds ånd suppleret med opfordring til at sætte lyset frem på dåbsdagen.
- ”Vi tænder lys for barnet der er blevet døbt i dåben, livets og kærlighedens lys og samtidig sender vi en kærlig tanke til dem, der ikke er her mere”.
- Salme af J. Johansen ”Gud, som tændte lys i verden”.

Dåbstræ

Dåbsæbletræ. Dåbsbarnets navn bliver af frivillige fra menigheden broderet på et dåbsæble i filt/stof, som forældre – eller andre – hænger på dåbstræet. Dåbstræ og æbleophængning er understøttet med læsning fra Joh. 15, der bl.a. bliver udlagt i tilknytning til æblerne, som vokser gennem det, der kommer gennem træet.

Ca. tre til fem måneder efter dåben er der æblehøst i form af en gudstjeneste med æbleplukning og frokost lavet af frivillige i kirken. Det er en ’skik’, der bliver talt om i mødregrupperne.

Dåbstræ. Træ malet på et lærred, der hænges op i kirken. Efter dåben dypper alle de tilstedeværende, præst, kordegn, forældre m.fl. en hånd i maling og sætter deres håndaftryk som blade i træets krone. Alle skriver navn under deres ’håndblad’. Forældre og dåbsbarn får træet med hjem til minde om (fællesskabet om) barnets dåb.

Livstræ. Barnets navn og dåbsdato skrives på et stort blad – eventuelt tegner andre deltagende børn en tegning på bladet – hvorefter det/de hænges op på en stor gren. Følges op af en af ”plukke blade dag” for fx to-årige og opefter.

Dåbsbibel

Dåbsbiblen er med få undtagelser fast ingrediens ved dåben; nogen har flere bibler, forældrene kan vælge imellem. En har fra en tidligere ansættelse erfaring med, at præsten eller en anden fra kirken først på barnets fire års dag forærede bibelen til forældrene, fordi det først er i den alder, barnet kan få glæde af historierne.

Et sted bruger man som alternativ til dåbsbiblen små dåbsduer i glas fra en lokal kunstner; duerne bliver med navn og dåbsdag hængt rundt om i kirken for at understrege fællesskabet i dåben. Når børnene er fire år gamle, henter de deres dåbsdue ved en børnegudstjeneste.

Eksempler på bønner i brug

Takkebøn med afsæt i H. Lissners version fra 2009 ("Forældrebønnen"):

Herre, vor Gud, himmelske far, et under har du lagt i vore hænder og vi takker dig for den rigdom, som du har givet os i dette barn. Vi takker dig for at du lod ham/hende blive båret gennem fødsel frem til livet og lod glæden fødes af smerten. Du har kaldet os til tro og frelse ved Jesus Kristus, derfor kommer vi nu til dig med dette barn og beder dig give ham din Helligånd i dåben, så at han/hun må få del i Guds rige og kan leve i løftet om, at ingen og intet kan skille os fra din kærlighed i Jesus Kristus, vor herre. Amen.

Velsignelsesbøn efter døbeord og under håndspåbyggelse:

NN, du er nu døbt med ånd og vand, du er født af Gud og vand til et nyt liv. I sin søn Jesu Kristi navn har Gud givet dig tilgivelse for alt synd, må han styrke dig i dit liv som døbt; Gud velsigne din udgang og din indgang nu og i alt evighed. Amen

Afsluttende dåbskollekt I

Kære Gud, himmelske Far,
vi takker dig, fordi du tager imod os i kirken,
så vi som dine børn kan føle os hjemme her.
Vi takker dig
fordi du med vandet og korset har givet os et løfte om,
at din velsignelse er med os i dag og alle dage.
Vi ved, at vi ikke magter livet selv,
men når du er med os,
står livets dør åben.
Tak fordi du tager os ind i dit rige,
hvor ondskaben og døden er overvundet af kærligheden.
Hør os i Jesu navn.

Afsluttende dåbskollekt II

Kære Gud, himmelske far.
Du fletter din historie sammen med vores,
når vi i dåben får fortalt, at vi er dine elskede børn.
Tak fordi du med din egen søn giver os en kærlighed,
som vi kan vokse i.
Lad den overisle dem, vi elsker,
så de mærker din velsignelse,
og lever frimodigt i tillid til dig.

Jesus Kristus,
Tak for, at du holder fast ved os,
og for at du hører os, når vi beder.
Tak for løftet om,
at du er med os hver dag indtil verdens ende.
Lad det være vor styrke,
når bekymringen truer med at tage modet fra os.

Hjælp os til altid at vise hinanden kærlighed,
og lad os aldrig vende ryggen til vore børn.
Hjælp os til at tilgive hinanden, når den ene har noget
at bebredje den anden,
og giv os styrke til at forsone os med det, der ikke
står til at ændre.

Kære Gud, vi beder dig:
Følg os med din ånd,
hvor livet end fører os hen. Amen.

Liturgi for dåbsgudstjeneste I

Præludium (procession med dåbsbarn)

Hilsen (uden svar)

Forældrebøn v/ barnets mor

1. Salme 15 Op al den ting

Tale

2. Salme 448 Fyldt af glæde

Dåb

3. Salme 674 Sov sødt (vers 1-3 og 7)

Kollekt

Velsignelse

4. Salme 750 Nu titte til hinanden

Postludium (procession med dåbsbarn)

Liturgi for dåbsgudstjeneste II

Præludium (dåbsbarnet føres ind)

Salutation ("Vor Herre Jesu Kristi nåde, Guds kærlighed...")

Indledningskollekt (Forældrebønnen af Lissner)

1. Salme 15 Op al den ting

Prædiken (over søndagens evangelium)

2. Salme 750 Nu titte til hinanden (vers 1-3)

Dåb

3. Salme 750 Nu titte til hinanden (vers 4-5)

Slutningskollekt fra Ritualbogen

Velsignelse

4. Salme 747 Lysets engel går med glans

Postludium (den døbte føres ud).